

Adaptace dětí – cizinců do mateřských škol

Jitka Komínová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jitka KOMÍNOVÁ**
Osobní číslo: **H10084**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Adaptace dětí cizinců do mateřských škol**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Stanovení hlavního a dílčích cílů bakalářské práce.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu metodou pozorování a rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GJUROVÁ,N. Čeština jako cizí jazyk. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-837-1.

MORGENSTERNOVÁ,M.,ŠULOVÁ, L.,SCHÖLL, L. Bilingvismus a interkulturní komunikace. Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-678-3.

NIESEL,R.,GRIEBEL,W. Poprvé v mateřské škole. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-989-5.

PRŮCHA,J.Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-709-1.

PRŮCHA ,J. Multikulturní výchova. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Pavla Andryšová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

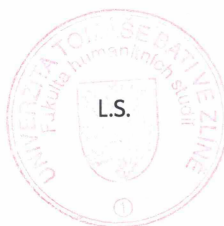
30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 6. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 1.4.2013

.....
Korníček

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce bylo metodou kvalitativního výzkumu zjistit nejlepší možné začlenění dítě – cizince do prostředí mateřské školy.

Teoretická část práce se zabývá migrací a jejími důvody, průběhem výchovy dětí v rodině cizinců, spoluprací rodičů těchto dětí s mateřskou školou. Dále je zde řešena interkulturní komunikace, průběh a ukončení adaptace. V závěru teoretické části je popsán právní rámec, cíl a význam předškolního vzdělávání.

Praktická část bakalářské práce je věnována vlastní realizaci kvalitativního výzkumu a jeho výsledkům.

Klíčová slova: migrace, kulturní šok, interkulturní komunikace, adaptace, předškolní vzdělávání

ABSTRACT

The aim of this bachelor thesis is to find out the best possible integration of foreign children to kindergarten.

The theoretical part of this bachelor thesis is focused on migration and its reasons, the process of educating children in families of foreigners, their cooperation with teachers in kindergarten. Another topics here are intercultural communication, the process and the end of adaptation. In the end of this bachelor thesis there is legal framework, the aim and meaning of preschool education.

The practical part of this bachelor thesis is focused on my own realization of qualitative research and its results.

Key words: migration, culture shock, intercultural communication, adaptation, preschool education

Poděkování

Tímto děkuji Mgr. Pavle Andrysové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a pomoc, kterou mi poskytla při vypracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 MIGRACE	12
1.1 DŮVODY K MIGRACI	12
1.2 KULTURNÍ ODLIŠNOST	13
1.3 KULTURNÍ ŠOK	14
2 MATEŘSKÁ ŠKOLA A RODIČE	16
2.1 RODIČE A JEJICH VÝCHOVA	16
2.2 SPOLUPRÁCE MATEŘSKÉ ŠKOLY S RODIČI	17
2.3 INFORMACE OD RODIČŮ	18
2.4 PŘIJÍMACÍ ROZHOVOR.....	18
2.5 RODIČOVSKÁ SCHŮZKA	19
3 INTERKULTURNÍ KOMUNIKACE	20
3.1 PROBLÉMY V KOMUNIKACI S RODIČEM – CIZINCEM.....	21
3.2 KOMUNIKACE UČITELE S DÍTĚTEM – CIZINCEM.....	22
3.3 TLUMOČNÍCI A ZÁKLADNÍ PRINCIPY PŘI KOMUNIKACI	22
4 ADAPTACE DĚTÍ VE VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMU	23
4.1 DÍTĚ V PRŮBĚHU ADAPTACE.....	23
4.2 RODIČE A ADAPTACE	26
4.3 UKONČENÍ ADAPTACE	26
5 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ CIZINCŮ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	28
5.1 PRÁVO NA VZDĚLÁVÁNÍ	28
5.2 CO Z TOHO PLYNE PRO MATEŘSKOU ŠKOLU	28
5.3 CÍL PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ DLE ZÁKONA 561/2004 SB., §33	29
5.4 VÝZNAM PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO DĚTI – CIZINCE	29
5.5 PROBLEMATIKA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO DĚTI – CIZINCE.....	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
6 VÝZKUMNÉ ŠESTŘENÍ	32

6.1	CÍL VÝZKUMU	32
6.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	32
6.3	VÝZKUMNÝ VZOREK	32
6.4	VOLBA TYPY VÝZKUMU.....	32
6.5	METODA VÝZKUMU	33
6.6	REALIZACE VÝZKUMU	33
6.6.1	Názvy kategorií obsahové analýzy	33
6.6.2	Interpretace výsledků obsahové analýzy	41
6.6.3	Shrnutí	42
6.6.4	Vývojové schéma	43
ZÁVĚR		45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		47
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		49
SEZNAM TABULEK.....		50
SEZNAM SCHÉMAT		51
SEZNAM PŘÍLOH.....		52

ÚVOD

Pro svou práci jsem si vybrala téma *Adaptace – dětí cizinců do mateřských škol*. Myslím si, že toto téma je zajímavé z důvodu toho, že se již v dnešní době můžeme setkat v mateřských školách s dětmi jiné národnosti. Tyto děti mohou být integrovány spolu s českými dětmi nebo může být pro děti z jiné národnosti vytvořena speciální třída. Ve městě v kterém žiji, působí mateřská škola, která zajišťuje možnost adaptace dětí - cizinců s českými dětmi a také do běžného chodu mateřské školy.

Má práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Obsahuje 6 kapitol. V první kapitole je popsáno, co je migrace, jaké má důvody. S migrací souvisí pojmy kulturní šok a kulturní odlišnost.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na mateřskou školu a rodiče. Zmiňuji se, jak probíhá výchova dětí – cizinců rodiči, jak rodiče spolupracují s MŠ. S tím souvisí, jaké informace MŠ od rodičů vyžaduje, jak probíhá přijímací pohovor a rodičovská schůzka.

Ve třetí kapitole se zabývá interkulturní komunikací. Popisuji, co je to interkulturní komunikace, jaké mohou být problémy při komunikaci s rodičem a dítětem – cizincem. Dále se zaměřuji na základní principy při komunikaci a k čemu je dobré využití tlumočnicka při rozhovoru s rodičem, dítětem – cizincem.

Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na adaptaci. Popisuji, jak se děti chovají v prvním dni, týdnu a měsíci a kdy je adaptace dětí ukončena.

V páté kapitole se zabývám vzděláváním dětí – cizinců. Tato kapitole obsahuje, jaká práva mají děti z jiné národnosti, co z toho vyplývá pro MŠ. Dále se zmiňuji, jaké jsou cíle předškolního vzdělávání, jaký význam má předškolní vzdělávání pro děti – cizince a jaké problémy se mohou objevovat v předškolním vzdělávání těchto dětí.

V praktické části je mým cílem zjistit, jak nejlépe začlenit děti – cizince do mateřských škol. Vybrala jsme si kvalitativní výzkum, který mi měl pomoci zjistit, jak probíhá komunikace mezi učitelkou a rodičem, dítětem – cizincem, jak probíhá adaptace těchto dětí v prostředí mezi českými dětmi, jak probíhá interakce dětí z cizí a české národnosti.

V závěru praktické části se dostávám k shrnutí nashromážděných údajů, jejich přehledné prezentaci a objasnění základních podmínek pro úspěšnou adaptaci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MIGRACE

„Přesídlování lidí uvnitř jedné země nebo do jiné země z důvodů ekonomických, politických. Z pedagogického hlediska jde o vzdělávání dětí imigrantů, často z velmi odlišných etnických skupin s odlišnou kulturou, jazykem, náboženstvím“ (Průcha, 2009, s. 155).

V České Republice po roce 1989 vznikly politické změny pro zahraniční migraci. V prvních letech narůstal počet imigrantů, nejvíce do Západní Evropy či do zámoří. Po roce 2000 začalo být Česko pro imigranty cílovou imigrační zemí a pro některé cizince se stává novým domovem. V současné době je počet žadatelů o azyl nízký. V Česku získalo azyl 4% to je 88 tisíc žadatelů za období 1990 – 2008. V 90. letech se do Česka přestěhovalo v průměru okolo deset tisíc osob a po roce 2001 výrazně vzrostl počet imigrantů. Tento rok byl největším nárůstem cizinců. V roce 2008 se přistěhovalo 77 tisíc osob, byli to především občané z Ukrajiny, Vietnamu a Ruska. Migrace probíhala především kvůli pracovním důvodům a tak s růstem cizinců začal narůstat i počet pracujících a podnikajících cizinců. Občané ze Slovenska působí podobně jako Češi ve struktuře zaměstnání v České republice. Cizinci s vietnamským občanstvím působí spíše jako zaměstnanci v obchodních činnostech a lidé s ukrajinským občanstvím se zaměřují spíše na méně kvalifikované profese. Na území Česka je rozložení cizinců nejrovnoměrnější a je rozdělováno jak z hlediska geografické polohy, tak i podle místa pobytu (Drbohlav a kolektiv, 2010).

Dominantním městem pro cizince je hlavní město Praha, kde žije jedna třetina všech cizinců a pak jsou to města Brno a Ostrava. Dále jsou pro cizince atraktivní lázeňská města (Karlovy Vary, Františkovy Lázně apod.) a města především pro zahraniční ekonomické investice jako je Plzeň, Mladá Boleslav nebo Pardubice. Tato koncentrace je typická pro Rusy, Francouze, Brity, Američany, Němce a také Číňany (Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálně geografické diferenciaci česka 2011).

1.1 Důvody k migraci

Důvody k migraci mohou být různé, na našem území převažuje důvod k migraci především ekonomický či pracovní. Pokud se jedná o důvod ekonomický, člověk se zaměřuje na výhody, které mu určité státy nabízejí jako například podobný jazyk, dopravní dostupnost. Dalším důvodem může být politická či náboženská persekuce, nebo dokonce ekologie. Důvody migrace se dělí na **dobrovolnou** nebo **nucenou**. Dobrovolná migrace je způsobena

tím, že lidé mají potřebu změnit své žití na daném území. Nucená migrace je způsobena tím, že lidé nemají jinou volbu než opustit svůj domov v důsledku přírodních katastrof, náboženského nebo z válečného konfliktu. Specifickou skupinu tvoří zaměstnanci zahraničních firem nebo institucí, kteří jsou do České republiky vysláni pracovně. Tito lidé jsou většinou doprovázeni svoji rodinou (Drbohlav a kolektiv, 2010). Tito lidé, kteří migrují do České republiky z důvodu pracovního nebo osobního, si s sebou přináší **kulturní odlišnost**. V důsledku migrace se může u některých lidí projevit tzv. **kulturní šok**.

1.2 Kulturní odlišnost

Děti přicházejí z různých zemí s odlišným pohledem na výchovu, učení a náboženství. Svým způsobem dítě ovlivňuje rodina, jejich tradice a zvyklosti. S kulturní odlišností souvisí pojem **interkulturní senzitivita**, který je podstatný pro učitele a ředitele, kteří jsou ve styku s lidmi z odlišných kultur (Začleňování žáků – cizinců do českých škol, 2011). **Interkulturní senzitivita** popisuje, jak člověk dokáže být vnímavý vůči cizí kultuře a také vychází z našeho osobního vybavení. Některé osobní rysy jsou pro kulturní senzitivitu důležité např. orientace na lidi, vnímavost, otevřenost (Morgensternová, Šulová a kolektiv, 2007). Podle Morgensternová, Šulová (2007) interkulturní senzitivita obsahuje určité vývojové modely. Jedná se o model, které obsahuje šest stupňů. Prvním stupněm je **popření**. Tento model popisuje, že vlastní kultura je považována za správnou. Ostatní kultury, jak psychicky tak fyzicky jsou drženy v izolaci. Výsledkem popření je to, že si nemůžeme uvědomit kulturní rozdíly, protože jsou podvědomě popřeny. Druhým stupněm je **obrana**, který vyjadřuje to, že člověk cizí kulturu odmítá a má sklon k diskriminačnímu chování. Třetím stupněm je **minimalizace**. Zde se jedná o strategii pro vyhnutí se kulturnímu rozdílu. Dominantní skupina v organizaci se stává modelem pro úspěch této organizace. Důraz na tuto jednotu kultury může v konečném efektu vést až k odporu vůči cizí dominantní kultuře. Dalším, v pořadí již čtvrtým stupněm je **přijetí**, kde člověk může přijmout odlišnou kulturu, ale nemusí jí mít za oblíbenou. Pátým stupněm je adaptace, která nastává, když je člověk v neustálém kontaktu s cizí kulturou. Člověk se snaží pochopit mentalitu, rituály, zvyky jiné kultury. Člověk se tak stává kulturně empatickým. Poslední stupeň je **integrace**. Tento model popisuje, že člověk dokáže přijmout identitu nové kultury. Integrace také může znamenat ztrátu vlastní kulturní identity. S kulturní odlišností souvisí **vyrovnávání se s novým kulturním prostředím**. Každý člověk nebo skupina se vyrovnávají

s kulturním prostředím odlišně. Podle Morgensternové a Šulové (2007) má kulturní prostředí určité typy. Těmito typy jsou:

- **asimilace**, při které se jedinec nebo skupina snaží vžít s kulturou hostitelské země a tím potlačuje vlastní kulturu,
- **separace**, tento pojem znamená, že se člověk snaží izolovat od hostitelské země a zachovává si svoji kulturu,
- **marginalizace**, při které dojde, když se jedinec neztotožní ani s jednou kulturou a tak dochází k neschopnosti upřednostnit svou vlastní nebo novou kulturu,
- **integrace**, při které jedinec nebo skupina považují hostitelkou zemi za podstatnou a upřednostňují její hodnotu, ale zároveň si chtějí udržet vlastní kulturu.

1.3 Kulturní šok

Pojem kulturní šok také někdy užívá termín *akulturační stres*. „„Šok může mít určitý patologický podtext, zatímco pojem stres vyjadřuje zátěž, kterou si jedinec při setkání s novou kulturou prožívá. Akulturační stres lépe vystihuje interkulturní aspekt fenoménu. Jedinec zažívá šok jako reakci na střet kultury, kultury vlastní a nové, nikoliv pouze jako reakci na jednu kulturu“ (Morgensternová, Šulová a kolektiv, 2007, s. 88).

Člověk se v dnešní době častěji setkává s rozdílnými kulturami v důsledku osobního tak profesního života. Akulturační stres reaguje na člověka odlišně. Například člověk se může uzavírat sám do sebe, odmítá komunikovat. Na pokusy o komunikaci může reagovat agresivně. Pro děti je tato situace obtížnější, protože se nejedná o jeho rozhodnutí, ale o rozhodnutí jeho rodičů. Setkávání se s novou kulturou je proces, při kterém se lidé vyrovnávají úspěšně či méně úspěšně. U některých lidí akulturační stres vyvolává výzvu a příležitost, u některých lidí způsobuje například stres (Morgensternová, Šulová a kolektiv, 2007).

Průběh kulturního šoku je závislý na řadě faktorů. Nejdůležitějším faktorem je rozdílnost domácí a cizí kultury. Dalším faktorem jsou lidé, kteří se lépe adaptují a jsou tolerantní k jiné kultuře. Někteří jedinci budou jinak prožívat pobyty v zahraničí, u kterých budou předem znát jejich délku. Dalším faktorem jsou utečenci, kteří se nemohou vrátit do své vlasti a ocitnou se na území, které je pro ně neznámé (Morgensternová, Šulová a kolektiv, 2007).

Průběh kulturního šoku popisuje jednotlivé fáze:

- *Líbánky (první týdny v cizině),*
- *podrážděnost a nepřátelství*
- *postupné přizpůsobování (krize),*
- *adaptace (Šroněk, 2001, s. 53).*

V prvním fázi člověk přijíždí do cizí kultury a prožívá líbánky. Člověk je nadšen z nového prostředí, přijímá cizí kulturu a reaguje pozitivně na nové podněty. V druhé fázi člověk prožívá příznaky jako uzavírání se do sebe, agresivní reagování atd. Ve třetí fázi se snaží člověk komunikovat v cizí kultuře. V poslední fázi se člověk adaptuje a přijímá cizí kulturu s klady tak i zápory (Šroněk, 2001).

U každého člověk se může projevit kulturní šok jinak. Dítě dává prostor ventilovat své emoce volněji než dospělí jedinec. Děti odmítají chodit do školky v cizí zemi, v důsledku toho že nerozumí ostatním dětem. Nastávají u nich příznaky jako strach, zmatení, deprese, agrese, pocit ztráty kamarádů, rodičů, může docházet i k inkontinenci, zvracení, pocit odmítnutí ze strany nových kamarádů. Děti se také mohou vztahovat do sebe, můžou se u nich projevit i jiné problémy např. únava, apatie, průjem, odmítání cizí autority, potřeba přítomnosti rodičů a pocit nebezpečí v jejich nepřítomnosti. Znovu musí projít stádií od-poutání se od rodičů, vstupu do neznámého prostředí, hledání kamarádů, které zvládli ve své zemi (Morgensternová, Šulová a kolektiv, 2007).

2 MATEŘSKÁ ŠKOLA A RODIČE

Díky migraci cizinců po roce 1989 se začali více objevovat děti cizinců v mateřských, základních, středních a vysokých škol. Většina učitelů a ředitelů neměla zkušenosti s interakcemi s rodiči z cizích zemí a s jejich dětmi. Práce učitelů s dětmi cizinců v českých školách je ovlivněna také rodiči těchto dětí. U rodičů záleží na tom, jaký je jejich vztah ke školnímu vzdělávání, jak přijímají autoritu učitele a zda vnímají vzdělávání svých dětí jako součást své výchovy a kultury. Toto vše by měli mít rodiče vštěpeno ze své kultury, se kterou přicházejí do státu, do kterého emigrovali (Průcha, 2011). Kultura ovlivňuje způsob rodinné výchovy a také interakci rodičů s dětmi. Výchova rodičů fixuje různé návyky, komunikaci, fyzický kontakt a podporuje určité osobní rysy k dítěti (Morgensternová, Šulová a kolektiv., 2007).

2.1 Rodiče a jejich výchova

Výchova dítě v rodině je závislá na kulturních vzorcích pro jednotlivé národy. Záleží na tom, jaký styl výchovy rodiče uplatňují ke svým dětem, jaké mají vztahy a jakým způsobem probíhá komunikace mezi dospělými a dětmi. V některých zemích mají rodiče - cizinci jiný přístup k výchově dítěte. Podle Průchy (2010), který uvádí, že v západních zemích se snaží rodiče za pomoci komunikace k dětem posílit jejich nezávislost a autonomii.

Už od raného věku je u dětí rozvíjena autonomie, nezávislost a osobní svoboda. Rodiče vedou děti k vlastnímu rozhodování, k větší osobní svobodě a prostoru. Rodiče se snaží, aby se děti učily přemýšlet, diskutovat, argumentovat. Naopak pro rodiče ve východních zemích je podstatné přizpůsobit výchovu k sociálnímu očekávání tzn., aby dítě dokázalo vyjádřit své potřeby. Tito rodiče dětem dávají volnost při projevech, snaží se, aby vyjádřili svůj názor, řešili problémy (Morgensternová, Šulová a kolektiv., 2007).

Když dojde ke kontaktu rodič - cizinců a s mateřskou školou může dojít k jazykové bariéře, která zhoršuje přístup rodičům k informacím o provozu, organizaci a vzdělávacím programu školky. Rodiče tak nemohou konzultovat s učitelem vzdělávací i jiné potřeby svých dětí, neznají vzdělávací nabídku a program školy a ani neznají svá základní práva a povinnosti (Začleňování žáků – cizinců do českých škol, 2007). Tyto práva rodičů jsou uvedena v § 21 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon. Těmto právy jsou (s výjimkou práva uvedeného v odstavci 1 písmene a) a d) tohoto paragrafu):

- *právo na informace o průběhu a výsledcích svého dítěte,*
- *právo se vyjádřit ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich dítěte ve vzdělávání, při čemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost,*
- *právo na informace školy v záležitostech týkajících se vzdělávání podle tohoto zákon (Zákon 561/2004 Sb., §21).*

2.2 Spolupráce mateřské školy s rodiči

Rodiče dětí cizinců přicházejí z různých zemí, ve kterých je odlišný vzdělávací systém. V jejich zemi nemusí existovat možnost, aby své děti umístili do mateřské školy. Z těchto důvodů nemusí ani vědět, jak je předškolní vzdělávání a rozvoj jejich dítěte důležitý. Pro některé země je předškolní výchova neznámý pojem. V určitých zemích nese matka zodpovědnost za vzdělávání dítěte sama. Z těchto důvodů mohou mít rodiče – cizinci jiný přístup k předškolnímu vzdělávání. Proto je podstatné, aby ředitelé či učitelé předali rodičům – cizincům přehledné informace o provozu a organizaci školky a vyhnuli se tak problémům, které vyplývají z jazykové bariéry. Ředitel, který neovládá rodný jazyk rodičů – cizinců, by si měl zajistit tlumočnicka (Předškolní vzdělávání: Rodiče, 2011). Za pomoci tlumočnicka si vytvoří efektivní komunikaci s rodiči. Pro obě strany může být také výhodné, aby si informace předávali za pomoci písemné komunikace, například emailu. Ředitel musí předložit základní informace o chodu školy jako např. doba příchodu a odchodu, výše platby za pobyt, stravu. Ředitel by měl informovat rodiče o hygienických návycích a o průběhu stolování, které může být odlišené v jiné kultuře. Dále by se měl ujistit, zda mají rodiče přístup k daným informacím, aby se tak mohli podílet na rozvoji a vzdělávání svého dítěte. Také by měl ředitel navrhnout schůzku pro rodiče, kde je seznámí, jaké mají rodiče práva a povinnosti a zjistí, co rodiče očekávají. Ředitel by měl připomenout rodičům, aby své dítě nadále rozvíjeli v jeho rodném jazyce. Dítě si tak osvojuje oba jazyky a tím si posiluje svůj intelekt. Je také podstatné, aby ředitel a učitel si vytvořili přátelský vztah s rodiči – cizinci, který by byl založený na vzájemné důvěře a respektu. Tímto přístupem učitelé i ředitelé získají nové podněty pro obohacení vzdělávacího programu v dané školce, ale také si ujasní potřeby dítěte. Díky tomu se může dítě nadále kvalitně a zdravě rozvíjet v novém prostředí. Učitele i ředitelé respektují náboženství, ale také jejich kulturu, např. způsob oblékání, nošení šperků nebo talismanů apod. Aby i rodiče – cizinci viděli, že je učitel či ředitel

respektují a mají zájem na dobrých vztazích s danou školkou, měli by se naučit několik frází v jejich rodném jazyce (Předškolní vzdělávání: Jak tedy pracovat s rodiči., 2011)

2.3 Informace od rodičů

Je důležité, aby učitelé či ředitelé na začátku spolupráce zjistili od rodičů informace, které budou podstatné pro efektivní vzdělávání jejich dítěte, např.:

- jak se správně vyslovuje jméno dítěte, ale i samotného rodiče,
- údaje o tom, z jaké země pocházejí, jakou mají etnickou příslušnost, jaké potřeby vyplývají z jejich kultury jako je například stravování, talismany, zvyky v průběhu denního režimu apod. Tyto informace pomohou učiteli či řediteli pro práci s dítětem a vytvoří si tak respekt a důvěru ze strany rodičů,
- datum příjezdu do České republiky, s kým dítě bydlí, jakým jazykem mluví doma, jaký jazyk preferuje,
- způsob komunikace (verbální nebo psaná),
- informace o tom, zda dítě zvládá základní sebeobslužné činnosti (pokud je dítě nezvládá, měl by dát učitel či ředitel za úkol rodičům, aby je těmto dítě naučili, než půjde do mateřské školy) (Předškolní vzdělávání: informace od rodičů, 2011).

2.4 Příjímací rozhovor

Příjímací pohovor je pro spolupráci mateřské školy a s rodiči – cizinci klíčový. V příjímacím pohovoru zjistí rodiče důležité informace o chodu a organizaci mateřské školy ale informace zjistí i učitel či ředitel jak o rodině, tak o dítěti, které mu pomohou, aby se dítě nadále zdravě rozvíjelo. Pohovor by se měl uskutečnit tři dny před nástupem dítěte do mateřské školy. Je důležité, aby učitel či ředitel ujistil rodiče, že dané informace mají důvěrný charakter. Rodičům – cizincům to tak zabrání určitým obavám a nejistotě. Co je důležité při příjímacím pohovoru?

Na úvodním setkání s rodičem – cizincem by měl být přítomen nejen ředitel, ale i osoba, která je zodpovědná za integraci cizinců, popřípadě žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Může to být koordinátor, metodik prevence nebo výchovný poradce. Při tomto

pohovoru je také důležité, zda rodiče cizinci ovládají český jazyk. Někteří rodiče si na přijímací pohovor mohou přivést příbuzného nebo známého rodiny, který mluví česky. V ostatních případech využívají tlumočnicka. Při pohovoru, kdy používáme rodný jazyk rodičů – cizinců, vytvoříme co možná nejpříjemnější a otevřenější prostředí a také pocit většího bezpečí. Učitel se při tomto pohovoru setkává s tím, že rodiče přicházejí s jinou představou o předškolním vzdělávání nebo vůbec neznají pojem předškolní vzdělávání a je důležité je informovat o předškolním vzdělávání v České republice (Předškolní vzdělávání: přijímací pohovor, 2011).

2.5 Rodičovská schůzka

Rodičovská schůzka je místem pro zprostředkování informací. Mezi témata jsou uváděny problémy týkající se dětí, možnosti spolupráce mezi rodiči a mateřskou školou. Dále učitelé rozebírají s rodiči věcný obsah a množství informací, struktury a organizace mateřské školy, dané třídy, denním režimu jednotlivých dětí. Rodiče vnímají úvodní schůzky spíše jako platformu zprostředkovaných informací, které nebyly projednávány při přihlašovacích a přijímacích pohovorech. Častou chybou je velké množství informací od učitelů. Rodiče nevstřebají vše najednou, později se pak učitelé opakovaně vrací k těmto informacím, které už byly rodičům sděleny. Proto by hlavním tématem úvodní schůzky s novými rodiči měla být adaptace dítěte. I když jsou preventivní informace důležité, měli by učitelé později hovořit s každým rodičem o individuální situaci jeho dítěte (Niesel, Griebel, 2005).

3 INTERKULTURNÍ KOMUNIKACE

Interkulturní komunikace je druh komunikace, na které se podílí účastníci odlišných kultur. Vyznačuje se tím, že účastníci komunikace objevují rozdíly ve vnímání a chování a také v komunikačních stylech. Při interkulturní komunikaci probíhá kontakt s jedincem jiné kultury, který může způsobit nejistotu, protože účastník je vystaven cizímu jazyku, neznámému chování a používání neverbálních výrazů (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011).

Interkulturní komunikace je sociální jev, který se objevuje ve více oborech, ve kterých dochází ke kontaktu s lidmi různých kultur. V této situaci se objevují například učitelé, kteří vyučují žáky – imigranty nebo etnické menšiny. Dále to jsou lékaři, kteří přicházejí do kontaktu s pacienty – cizinci nebo manažery, kteří pracují v mezinárodních podnicích (Průcha, 2010).

Do interkulturní komunikace také spadá **neverbální komunikace**, která je spontánním a neuvědomovaným vjemem. Člověk musí vnímat, reflektovat a analyzovat své vlastní neverbální komunikační vzorce. Když si člověk uvědomí své vlastní kulturní zvyklosti, může přistoupit k neverbální komunikaci u cizích kultur. Mezi neverbální komunikaci patří tělesný kontakt (dotek), proxemika, mimika obličeje a gesta. **Proxemika** znamená dodržování vzdálenosti od druhého člověka (Morgensternová, Šulová a kolektiv, 2007). Šroněk uvádí, že „nejmenší průměrná vzdálenost při rozhovoru je udržována na Blízkém východě, je to zhruba 20 cm, v USA je to 40 cm, v Evropě 60 cm a v Thajsku 80 – 100 cm“ (Šroněk, 2011, s. 26). Pokud se člověk dostane do osobní nebo intimní zóny druhého člověka může daný člověk reagovat nepřátelsky a odmítavě. V té chvíli se člověk může cítit nepříjemně. **Mimika neboli výrazy tváře** představují v jiných kulturách určité odlišnosti. V Asijské kultuře zachovávají lidé neměnný výraz tváře, protože úsměv je považován za určitou slabost a nerovnováhu. Ve Vietnamu úsměv znamená radost, veselí, ale i pocit nepříjemné situace, smutku (Morgensternová, Šulová a kolektiv., 2007). Šroněk uvádí, že „zvednuté obočí v Severní Americe může znamenat projev zájmu nebo překvapení, ve Velké Británii nedůvěru, v Německu ocenění bystrost druhého člověka a v Číně zvednuté obočí vyjadřuje nesouhlas“ (Šroněk, 2011, s. 25). Každá země užívá vlastní gesta, která jsou někdy obtížná. V některých zemích jako například v Itálii, v Turecku používají lidé při své komunikaci mnoho **gest** než západoevropské země. **Haptika, neboli tělesný kontakt (dotek)** více užívají Jihoameričané, Arabové a Jihoevropané. Dodržují menší vzdálenost při komunikaci,

více se navzájem dotýkají. V České Republice se lidé více dotýkají rukama a Italové používají jiné tělesné dotyky (Morgensternová, Šulová, a kolektiv., 2007).

3.1 Problémy v komunikaci s rodičem – cizincem

Pedagog i rodič jsou při komunikaci vystaveni odlišnému komunikačnímu stylu, chování a používání neverbálních výrazů. To může vést, k nesprávnému vyjádření chování druhého člověka nebo dokonce ke konfliktům. Komunikace je ovlivněna kulturním prostředím, ve kterém probíhá (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011).

Interkulturní komunikace může způsobit:

Nejistota – obě strany mohou při komunikaci pocítit nejistotu, aniž by si ji mohli uvědomit. Nejistota může probíhat například arogantním chováním. Když se jedna strana chová arogantně, druhá strana se může vyhýbat komunikaci nebo reaguje arogantním chováním stejně jako první strana.

Nesoulad - jedná se o střet kulturních hodnot. Pedagog může neuznávat zvyky či tradice jiné kultury, má jiný názor na stravování a oblékání dítěte.

Nedůvěra – pokud je v komunikaci dlouhodobější, může dojít k trvalé nedůvěře a zabrání tak k další komunikaci.

Nepřátelství – vyhrocený stav nedůvěry, kdy rodič – cizinec může například odmítat výchovný styl v českých školách (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011).

Aby se učitel s rodičem - cizincem těmito konfliktům vyvaroval při komunikaci, dbá na obecná pravidla v interkulturní komunikaci. Učitel dbá na:

- Učitel se snaží komunikovat bez emocionálních rovin,
- snaží se pochopit pocity druhé strany, ale také se snaží přiblížit své pocity druhé straně,
- v případě, když dojde k velkému emocionálnímu konfliktu, obě strany se dohodnou na jiném setkání. Učitel se snaží v klidu přemýšlet o vhodné komunikaci,
- snaží se také pochopit jinou kulturu, její zvyklosti a povahu,

- v poslední řadě se učitel snaží nebrat věci osobně (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011).

3.2 Komunikace učitele s dítětem – cizincem

Ze strany učitelů a ředitelů škol se objevuje problém při komunikaci s žáky – cizinci. Jedná se většinou o děti z odlišných etnických nebo náboženských skupin, kteří neovládají český jazyk. Pokud i učitel neovládá mateřský jazyk dítěte, musí použít neverbální komunikaci, při které používá posunky doplněné instrukcemi v češtině. Když učitel neuspěje s touto komunikací, může použít zprostředkující jazyk, to znamená že, že učitel mluví na dítě anglicky. Ale tento druh komunikace může použít pouze tehdy, když dítě ovládá anglický jazyk. Pro české učitele, kteří přijdou do kontaktu s dětmi – cizinci má velkou důležitost schopnost přizpůsobit se cizímu jazyku a kultuře (Průcha, 2011). Aby se tyto problémy při komunikaci neobjevovali jak ze strany rodičů tak dětí, je dobré najít si příbuzného nebo tlumočníka, který mluví s rodným jazykem rodiče nebo dítěte a naučit se základní principy při komunikaci.

3.3 Tlumočníci a základní principy při komunikaci

Mateřská škola by měla také využívat profesionální tlumočnické služby v případech, když ředitel ani učitel neumí mluvit rodným jazykem rodiče cizince. Tyto služby jsou zatím nahrazeny tím, že komunikace probíhá prostřednictvím známých, kteří ovládají daný jazyk nebo samotným dítětem. Ve většině případů tato komunikace stačí, ale když se objeví situace, kdy škola tak i rodiče musí řešit určité záležitosti, měly by se dané informace předávat tak, aby jim všichni zúčastnění rozuměli (Začleňování žáků – cizinců do českých škol, 2011).

Ředitel nebo učitel by měl používat jednoduchá slova a věty, musí mluvit pomalu, jasně a konkrétně. Musí také při komunikaci používat gesta, předávat informace pomocí řeči těla. Učitel nebo ředitel by měli si být jistí, že jim rodiče nebo dítě rozumí, nepřijmout odpověď pouze kývnutím hlavy. Měli by se také vyvarovat složitému stupňování slov, souvětí, výrazů a zdvořilých (Vzdělávání dětí cizinců v předškolním věku, 2010).

4 ADAPTACE DĚTÍ VE VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMU

Je důležité, aby byl vyhrazen dětem dostatek času na adaptaci. Učitelky respektují čas dítěte pro jeho adaptaci v mateřské škole a také to, co rodiče očekávají. Je důležité, aby i rodiče poskytli dítěti čas se adaptovat. Učitelé musí informovat rodiče o cílech navštěvování mateřské školy, protože by rodiče neměli ovlivnit dítě svými zkušenostmi z pobytu v mateřské škole. Rodiče potřebují dostávat informace od učitelů, jak se jejich dítě zvyká. Je důležité, aby se učitelka i rodiče společně přizpůsobili dítěti a tím ulehčili jeho adaptaci. Základem adaptačního procesu je sledování jeho průběhu (Kořátková, 2008).

Podle Kořátkové (2008), zralost a způsobilost pro mateřskou školu není podmíněna ani tak věkem, jako spíše předpoklady zralosti a duševního vývoje dítěte. To bychom mohli nazvat pojmem „schopnost chodit do mateřské školy“. Jedná se především o to, zda dítě samo chce vyhledávat podmínky ve skupině ostatních dětí a v prostředí mateřské školy. Nemusí být důležité, jaké schopnosti si dítě přináší. Podle připravenosti na mateřskou školu jsou preferovány jako důležité předpoklady schopnost slovního vyjadřování, navázání kontaktu s učitelkou, schopnost odpoutat se od matky. Jako další důležitou schopností je samostatnost chození na toaletu, samoobslužné činnosti dítěte a základní způsoby při jídle.

Niesel, Griebel (2005) uvádějí jako kritéria zralosti dítěte by neměli být dovednosti, kterým se děti mají ve školce učit. To by mělo platit i pro chování, které je považováno za problematické: pláč, fixace na jiné děti. Všechny tyto jevy spadají do období přivykání na mateřskou školu, integraci do kolektivu. S tím souvisí podpora dětí společně s rodiči (vlastní obavy a očekávání rodičů i informovanost rodičů o mateřské škole), kdy mateřská škola může nabídnout vhodné formy přípravy jako je seznámení s prostředím mateřské školy dítěte společně s rodičem.

Reakce dětí při nástupu do mateřské školy se vyvíjí v závislosti průběhu adaptace.

4.1 Dítě v průběhu adaptace

Dítě se nejprve snaží zorientovat v mateřské škole. Dítě se chová ve skupině jako pozorovatel a vyčkává. Třídou ze začátku prozkoumává a jeho hra není trvalá a intenzivní. Dítě může po příchodu z mateřské školy reagovat doma unaveně a nevyrovnaně. Když se ho rodiče zeptají, na jeho zážitky ze školy, jeho odpovědi budou strohé nebo na ně nemusí vůbec odpovědět. Ve druhém týdnu si hledá dítě místo ve skupině. Může se stát, že do ma-

teřské školy chodí dítě znechucené nebo se vůbec do školky netěší. Tyto reakce u dětí jsou normální, každé dítě potřebuje mít svůj čas, aby se adaptovalo do provozu mateřské školy (Niesel, Griebel, 2005). Reakce dětí při nástupu do mateřské školy obsahuje:

První dny, kdy se dítě orientuje. Děti, které přijdou první den do školky, mohou projevit známky pláče, strachu nebo se nechtějí odtrhnout od matky/ otce. V tomto případě se většinou jedná o děti s věkem do třech let, které se snaží učitelky uklidnit. Děti jsou ve třídě velmi soustředěné. Vsedě nebo ve stoje intenzivním pohledem pozorují dění ve třídě a vyčkávají. Na oční kontakt reaguje se sklopeným zrakem. V prvních dnech se děti projevují tak, že pozorují skupinu ve větší vzdálenosti, chodí bez cíle po třídě. Děti, které mají ve třídě staršího sourozence nebo kamarády se zapojí do skupiny. U dětí, které přijdou poprvé do školky, je kontaktní chování o krok zpátky ve vývoji v začátcích vstupu do třídy, oproti stejně starým dětem, které jsou ve skupině déle. Úroveň tohoto vývoje leží zřetelně pod úrovní tříletých dětí, rozdíl je patrný nejvíce oproti stejně starým dětem, které se na pobyt v mateřské škole již adaptovaly. Úroveň se i u těchto dětí po jejich začlenění do pobytu v mateřské škole vrací do původní hladiny úrovně stejně starých vrstevníků. V prvních dnech více dívky než chlapci vyhledávají kontakt s učitelkami. U chlapců je projev více vystrašený než u dívek, to znamená, že se málo smějí, nenavazují oční kontakt, nepřihlížejí k činnostem. Učitelky připraví děti, které působí ve třídě již delší dobu, na nově přichozí nováčky a vedou je k tomu, aby se jim věnovaly. Nováčci se mohou projevit tak, že nereagují na navázání kontaktu s „původními“ dětmi ve třídě. U „původních“ dětí se může projevit reakce, jako zvědavost a snaží se intenzivně starat o „nové“ děti. Jedná se většinou o starší dívky v předškolním věku. V prvních dnech se u nově přichozích dětí začíná odbouřovat ostych a rozpaky, ale klesá kontakt s „původními“ dětmi. Důsledkem je to, že se na začátku o „původní“ děti starají „nové“ děti, ale tyto děti nereagují dostatečně rychle ve společenských hrách. „Nové“ děti jsou společensky stydlivé, to znamená, že určitým způsobem nedokážou vyjádřit svá přání při hře s ostatními dětmi, nejsou připravené ve hře něco někomu předat nebo se s někým o něco dělit (Niesel, Griebel, 2005).

První týdny, kdy se dítě snaží o začlenění. V prvním a v druhém týdnu se objevují intenzivnější změny. Děti navazují aktivní kontakty ve skupině k jednotlivým dětem. Chlapci se více zapojují do hry s ostatními dětmi, naopak dívky si hrají sami vedle ostatních dětí. Chování dívek může být ovlivněno tím, že se více zaměřují na učitelky. Ve druhém týdnu se u „nových“ dětí neobjevují rozpaky, respektují společenská pravidla. „Původní“ děti s

„novými“ dětmi navazují komunikaci, ukazují jim své hračky, ukazují jim, co dovednou, snaží se být zajímavé. I „nové“ děti se už zapojují do skupinových aktivit. Po čtyřech týdnech se u dětí neobjevuje izolovanost, nečinnost od ostatních dětí a také žádné rozdíly v chování (Niesel, Griebel, 2005).

Poslední reakce obsahuje **první měsíce, kdy se dítě přivyká do prostředí mateřské školy**. Přivykání se dá charakterizovat tak, že děti s delším pobytem v mateřské škole upřednostňují při hrách i jiných aktivitách „původní“ děti, které znají déle než „nové“ děti, přitom se nedá vycítit nějaký nepřátelský postoj vůči „novým“ dětem (nový členové jim připadají tolik zajímaví). Naopak „nové“ děti nerozlišují původní děti a nováčky ve skupině (všechny děti nováčkům připadají nové a zajímaví). Zhruba po třech až čtyřech měsících se rozdíly mezi staršími a novými členy skupiny naprosto odbourávají. Tyto rozdíly mezi „původními“ a „novými“ dětmi v závislosti na věku „nových“ příchozích dětí nehrají roli v jejich integraci do skupiny. Jediným rozhodujícím faktorem pro začlenění do skupiny je vytvoření jakého si hierarchického pořadí, které je závislé nikoliv na věku dítěte, ale délce jeho pobytu ve skupině. Po půl roční odezvě se ve skupině tříletých až šestiletých dětí neliší četnost jejich interakcí ve skupině. Prakticky nepoznáváme, kdo byl původně ve skupině nový (Niesel, Griebel, 2005).

Délka procesu adaptace není závislá na věku dítěte, ale i přesto je třeba, aby se rodiče a učitelé vzájemně informovali o reakcích dítěte v odlišném prostředí. Tím získají ucelený přehled, jak probíhá proces překonávání překážek. Odlišnosti mezi „novými“ a „původními“ dětmi ve skupině mohou přetrvávat daleko déle, než se učitelé domnívají. Mohla by nastat situace, že by se některé dítě nezačlenilo a zůstalo v izolaci. Některé děti mohou k nové situaci přistupovat s radostí, spontánně, učí se zvládat nové požadavky rychleji, jiné děti vyčkávají nebo se dokonce bojí, nové požadavky zvládají pomaleji. Těmto dětem trvá déle, než se stane předškolákem, aby bylo hravé, radostné atd. Dítě se pak už dokáže pohybovat ve skupině samostatně a sebevědomě, dokáže si najít kamarády. Následně se už chce dítě samo aktivně zapojit do běžného chodu mateřské školy (Niesel, Griebel, 2005). Z toho vyplývá, že chce si dítě utvářet vztahy s ostatními dětmi ve skupině.

Děti do příchodu do mateřské školy musí samostatně utvářet své vztahy se svými vrstevníky bez pomoci svých rodičů. Děti se tak učí utvářet, navazovat, udržovat a prohlubovat své vztahy ve skupině a tím si tak najde své místo ve skupině. Hlavní cílem je, aby se dítě dokázalo orientovat se staršími dětmi, utvářelo si přátelství s ostatními dětmi. Vztahy ve sku-

pině mohou vytvářet podporu. Zda se dítě cítí dobře ve skupině, to závisí hlavně na úspěchu interakcí s ostatními dětmi. Poté může dítě čerpat z možností, které mateřská škola nabízí. Zkušenosti, které dítě získá z mateřské školy, mu pomáhají vytvořit sociální vztahy s vrstevníky, ale i s dospělými (Niesel, Griebel, 2005).

4.2 Rodiče a adaptace

Pro dobrou přípravu do mateřské školy může být situace, když se dítě například stýká s cizími/novými dětmi v nějakém kroužku, které navštěvuje s matkou/otcem. Rodiče mohou uvažovat o mateřské škole, do které své dítě umístí. Chtějí, aby vstup do nového prostředí byl pro jejich dítě co nejméně traumatizující. Rodiče tak mohou využít příležitost, kterou poskytuje mateřská škola. Školky nabízejí den otevřených dveří, rodičovské schůzky, besídky a jiné činnosti jako je například zkouška, které mohou některé školy poskytovat. Tato zkouška je pro děti velmi přínosná, dítě se tak lépe adaptuje do prostředí, které budou navštěvovat. Rodiče mohou ze začátku zůstat na chvíli ve třídě se svými dětmi. Když rodič získá určitou představu o dané školce, která se dobře postará o jeho dítě, může své pocity přenést na své dítě. Pro adaptaci dítěte je dobré to, že dítě i rodiče ví, co je čeká, do jaké třídy bude dítě chodit, jako jsou požadavky při předávání a vyzvedávání dítěte z mateřské školy. Tyto požadavky jsou důležité, aby je rodiče dodržovali, protože včasné umístění dítěte do školky je důležité pro smysluplnou pedagogickou práci učitelů. Aby se dítě ztotožnilo s mateřskou školou, může být ovlivněno také tím, jaké životní změny se odehrávají v jeho rodině jako např. narození sourozence, stěhování, rozvod rodičů. Je nutné, aby si rodiče hovořili o těchto situacích s učitelkou. Každá informace o dítěti, kterou poskytnou rodiče pro učitelku velmi důležitá a pomůže ji to vytvořit správný přístup k dítěti (Niesel, Griebel, 2005).

4.3 Ukončení adaptace

Niesel a Griebel (2005) vytvořili výzkum, který byl zaměřený na ukončení adaptace dítěte. Výsledkem tohoto výzkumu je, že se děti sociálně integrují, vytvářejí si přátelství. To znamená, že „*dítě se zapojuje do skupinového dění, najde si vlastní okruh přátel, cítí se dobře*“ (Niesel, Griebel, 2005, s. 43). Dítě se určitým způsobem dokáže chovat ve skupině. To znamená, že „*dítě si dovede hrát se stejně starými dětmi, dokáže si hrát a dohodnout se*“ (Niesel, Griebel, 2005, s. 43). U dítěte se vytváří emocionalita. Emocionalita popisuje to,

že „dítě chodí do mateřské školy rádo, do skupiny přichází s úsměvem a zvesela. Vede volný, otevřený rozhovor, nenucenost, dítě se cítí dobře a vyzařuje to z něho. Smích, když ho přivádějí do mateřské školy, cítí se dobře, má jistotu (Niesel, Griebel, 2005, s. 43). Dále si dítě vytváří vlastní iniciativu, ta popisuje, že se „samo vyjadřuje své požadavky, přistupuje cílevědomě ke hře a ptá se ostatních dětí, zda si s ním budou hrát. Přichází s vlastními nápady, samostatně řeší problémy (Niesel, Griebel, 2005, s. 43). Dítě dokáže akceptovat pravidla ve skupině, to znamená, že „akceptuje denní program a skupinová pravidla. Zná pravidla skupiny a dokáže je dodržovat, umí se jim přizpůsobit. Přijalo za své skupinová pravidla a normy“ (Niesel, Griebel, 2005, s. 43). Dítě dokáže tolerovat přechodné odloučení od rodičů, to znamená, že „dokáže se odloučit od matky. Při opouštění matky nedělá žádné velké problémy. Odpoutání od rodičů. Došlo k odloučení od rodičů“ (Niesel, Griebel, 2005, s. 44). A v poslední řadě dítě si vytvoří vztah k učitelce, to znamená, že „dítě zná jména učitelů a dětí, samo přichází za personálem a dětmi“ (Niesel, Griebel, 2005, s. 44).

5 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ CIZINCŮ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

5.1 Právo na vzdělávání

Rodič cizinec přichází za ředitelem či ředitelkou za účelem zapsat své dítě do mateřské školy a ředitel nebo ředitelka rozhodují o tom, zda tyto děti, které mají jiné občanství, mají právo na vzdělávání. **Úmluva o právech dítěte** a zároveň **školský zákon** hovoří o tom, že právo na vzdělávání je zaručeno všem dětem bez rozdílu a nezáleží, ze které země pocházejí. Od novelizace školského zákona z 2. 9. 2008 musí být přístup ke vzdělávání rovný, nikdo nesmí být diskriminován kvůli své rase, etnickému původu, jazyku a náboženství. Dle paragrafu § 20 tohoto zákona vypovídá, že cizinci jsou rozděleni do dvou kategorií. Tyto kategorie mají odlišná práva a povinnosti (Začleňování žáků – cizinců do českých škol, 2011). Jsou to kategorie:

- **Občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci**

„Občané Evropské unie mají přístup ke vzdělávání a školským službám podle školského zákona za stejných podmínek jako občané České republiky“.

Občané tzv. třetích zemí

„Občané tzv. třetích zemí tzn. země mimo EU, mají přístup k základnímu vzdělávání včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, pokud pobývají na území České republiky (a to i neoprávněně), ke střednímu a vyššímu vzdělání pouze za podmínek oprávněnosti pobytu na našem území. K předškolnímu a základnímu uměleckému vzdělání mají cizinci ze třetích zemí přístup pouze pokud mají na našem území povolený pobyt na déle než 90 dní“ (Zákon 561/2004 Sb., §20).

Dále se také tento paragraf hovoří o tom, že právo na vzdělání má také dítě azylantů, dítě osob požívajících doplňkovou ochranu, žadatelů o udělení národní ochrany nebo děti osob požívajících dočasnou ochranu, kteří pobývají v České republice déle než 90 (Začleňování žáků – cizinců do českých škol, 2011).

5.2 Co z toho plyne pro mateřskou školu

Děti rodičů, kteří jsou občané EU, mají stejný přístup ke vzdělávání jako děti z České republiky. Rodiče, kteří pocházejí z třetích zemí (tj. že nejsou členy země EU), musí prokázat

legálnost pobytu na území ČR nejdéle den před nástupem dítěte do mateřské školy. Jaké doklady musí ředitel požadovat od cizinců? Rodiče by měli ředitelům předložit rodný list dítěte, pas rodičů a pojištění. Děti azylantů, děti osob požívajících doplňkovou ochranu, nebo žadatelů o udělení národní ochrany nebo děti osob požívající dočasnou ochranu (zde se jedná o děti se sociálním znevýhodněním) mají možnost požádat o asistenta pedagoga (Předškolní vzdělávání: co z toho pro mateřskou školu vyplývá, 2011).

5.3 Cíl předškolního vzdělávání dle Zákona 561/2004 Sb., §33

Cíl předškolního vzdělávání, uvedený v §33 školského zákona uvádí, že předškolní vzdělávání, *podporuje rozvoj osobnosti předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základní pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dítě před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami*“ (Zákon 561/2004 Sb., §33).

Z toho paragrafu je zřejmé to, že rodiče, kteří chtěli v České republice pobývat dlouhodobě nebo natrvalo, musí naučit dítě mluvit českým jazykem, než nastoupí do základní školy.

5.4 Význam předškolního vzdělávání pro děti – cizince

Povinná školní docházka je určena pro děti z českých rodin, ale také i pro děti z jiné národnosti. Pro děti – cizince se stává důležitým okamžikem v jejich budoucnosti to, že poprvé vstupuje do mateřské školy, kde se setkává s českým prostředím. Je důležité, aby si učitelka uvědomila to, že tato situace je pro dítě velmi obtížná a náročná. Dítě nerozumí novému jazyku v mateřské škole. Pro dítě je tento příchod velmi náročný. Nejedná se pouze o to, že nerozumí dané řeči, ale musí přijmout nové prostředí věcné, sociální i kulturní a musí pochopit, co se vlastně kolem něho odehrává. I pro děti, které jsou schopné komunikovat, vyžadují určitý čas, aby přijaly novou situaci a dokázaly se s ní vyrovnat. Dítě s odlišným mateřským jazykem si musí domýšlet, co mu sdělujeme, co má dělat či nedělat a proč, kam ho vedeme apod. Každá kultura má svá pravidla například při rozhovoru, v pozdravu, v komunikaci, při stolování apod. Proto není pro dítě jednoduché se v novém prostředí orientovat. Na začátku docházky do mateřské školy by se učitelka měla daleko více a pečlivěji věnovat těmto dětem, aby dokázala uspokojit jejich potřeby a vyrovnala jejich nedostatky. Je důležité, aby děti docházely do mateřské školy a neměli tak problém si osvojit

nový jazyk. Jestliže je učitelka trpělivá a dostatečně se věnuje dítěti (i jeho rodičům), dítě se tak snáze rychleji přivykne do prostředí mateřské školy, její budově, třídě a ostatním dětem. Stejně tak se přizpůsobí v nové kultuře, v prostředí, v denním programu apod. (Předškolní vzdělávání: Proč je předškolní vzdělávání migrantů důležité, 2011)

5.5 Problematika předškolního vzdělávání pro děti – cizince

Děti – cizinci, kteří navštěvovali mateřskou školu až v pěti letech, mají dlouhodobější problém si osvojit cizí řeč, získat další poznatky a dovednosti, které potřebují, než opustí mateřskou školu. Toto je zapříčiněno tím, že rodiče dítěte si později uvědomí, že měli dát své dítě do mateřské školy dříve. Jestliže oni sami mají problém s češtinou, dítěti tímto nepomůžou. Další příčinou pozdního zařazení dítěte do mateřské školy je špatná informovanost rodičů – cizinců ze strany mateřské školy. Rodiče tak nemusí vědět, že dle novely zákona č. 343/2007 je stanovena stejná výše poplatků pro všechny děti, že zápis bývá v průběhu ledna do února předcházejícího roku. Aby byly jejich děti přijaty do prvního ročníku základní školy, v České republice nestačí, aby dosáhly školního věku, ale musí také zvládnout určité dovednosti např. nakreslit postavu člověka, říci z paměti básničku, pojmenovat základní barvy apod. Ředitelé mateřských škol by se měli snažit, aby tyto informace byly poskytnuty rodičům (Předškolní vzdělávání dětí cizinců, 2008).

Dítě – cizince, které navštěvovalo mateřskou školu déle než jeden rok, se lépe začlení do základní školy. Jeho školní prospěch je na vyšší úrovni, protože díky osvojení druhého jazyka si vytvořil vysoký potenciál rozumových schopností. Naopak dítě, které navštívilo mateřskou školu až v pěti letech má velký problém na základní škole s českým jazykem a obtížně si hledá nové kamarády. Proto by si měly mateřské školy uvědomovat speciální potřeby těchto dětí. Měly by se snažit zvýšit jejich šanci, aby se lépe naučilo užívat český jazyk. Každé dítě má stejnou mentalitu a nezáleží, jakým jazykem mluví. Chce si hrát, mít kamarády, učit se poznávat a rozumět všem věcem, kterými je obklopeno (Předškolní vzdělávání: proč je předškolní vzdělávání migrantů důležité, 2011).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÉ ŠESTŘENÍ

V začátku výzkumu jsem sbírala informace k danému tématu Adaptace dětí cizinců do mateřských škol formou rozhovoru a pozorování. Z rozhovoru jsem čerpala podstatné informace o jednání dětí mezi sebou, chování ve skupině a následném začlenění v průběhu časového úseku do kolektivu celé třídy. Z pozorování jsem selektovala organizaci a průběh výuky (řízené činnosti) ve smíšených třídách. Zabývala jsme se viditelnými rozdíly kultury a návyků dětí při hrách, zpívání písniček a dalších detailněji popsaných aktivitách.

6.1 Cíl výzkumu

Zobrazit nejlepší možné začlenění dítěte – cizince do MŠ. Zjistit průběh komunikace mezi rodičem, dítětem – cizincem a učitelem. Dále zjistit způsob začlenění dítěte – cizince do kolektivu a zjistit organizaci a průběh výuky s dětmi obou národností.

6.2 Výzkumné otázky

1. S jakým konkrétním problémem se učitelky setkaly při komunikaci s rodičem - cizincem?
2. S jakým konkrétním problémem se učitelky setkaly při komunikaci s dítětem - cizincem?
3. Jak probíhá interakce dětí obou národností v rámci třídního kolektivu?
4. Jak probíhá adaptace dítěte – cizince do prostředí MŠ?
5. Jak probíhá organizace a průběh výuky s dětmi obou národností?

6.3 Výzkumný vzorek

Jako výzkumný vzorek jsem zvolila 27 dětí, z nich bylo 12 dětí německé národnosti a 15 dětí české národnosti.

6.4 Volba typu výzkumu

Pro moji práci jsem zvolila kvalitativní výzkumný typ. Tento výzkum umožňuje použít metody polostrukturovaného rozhovoru a pozorování, které jsem pro svou práci vybrala.

6.5 Metoda výzkumu

Pro získání dat jsem zvolila metodu pozorování, které trvalo v MŠ 3 týdny. Dále jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor a obsahovou analýzu textu. Rozhovor probíhal s učitelkami, které odpovídaly na předem připravené otázky. Na základně obsahové analýzy textu jsem zvolila čtyři kategorie.

6.6 Realizace výzkumu

Výzkum probíhal od 28. ledna do 15. února 2013, v tomto časové úseku jsem prováděla pozorování, ve které jsem sbírala data z organizace a průběhu výuky. Dále následoval polostrukturovaný rozhovor s učitelkami. Na základě získaných dat jsem si stanovila kategorie obsahové analýzy, které mi vyšly z daných informací. Tyto kategorie jsem následně popsala.

Do vytvořené tabulky jsem vyznačila stanové kategorie, konkretizaci, výzkumné otázky a příklady vět, které souvisejí s kategoriemi. Po té jsem vytvořila vývojové schéma, které obsahuje události, ty jsou propojené v daných kategoriích.

6.6.1 Názvy kategorií obsahové analýzy

- 1) Komunikace mezi učitelem a rodičem - cizincem
- 2) Komunikace mezi učitelem a dítětem - cizincem
- 3) Adaptace
- 4) Interakce dětí
- 5) Organizace výuky

Pedagogická komunikace (učitel – rodič, dítě)

Učitel, aby byl schopen komunikovat s rodičem a dítětem – cizincem, musí ovládat jeho rodný jazyk. Ve třídě působí s učitelem také lektor, který plynule hovoří rodným jazyk rodičů, dětí – cizinců. Učitel (lektor) předává veškeré podstatné údaje rodičům z hlediska organizačního a informačního rázu.

Mateřské školy nebo firmy, ve kterých pracují rodiče – cizinci nabízejí kurzy českého jazyka. Z toho vyplývá, že by rodiče měli ovládat základy českého jazyka nebo by měli alespoň

porozumět, co jim učitelka sděluje. Většina rodičů – cizinců při komunikaci s učitelkou (lektorem) používají svůj rodný jazyk. Rodiče, kteří žijí v konkrétním státě, ale oba mají jinou národnost, mají snahu komunikovat s učitelem česky. Naopak rodiče se stejnou národností, preferují při komunikaci s učitelem svůj rodný jazyk. Někteří rodiče se při komunikaci nad učitelku povyšují. Toto chování rodičů vede k tomu, že neberou v potaz, co jim učitelka radí, na co se mají zaměřit u svého dítěte, v čem by se jejich dítě mělo zlepšit. Jsou i tací rodiče, kteří jsou vstřícní a přijímají rady, které jim učitelka dává, a jsou vděční za každou informaci o svém dítěti. Učitelky se shodují, že rodiče – cizinci při komunikaci s učitelem více spolupracují a zajímají o své dítě víc než rodiče češi. Učitelé uvádějí, že rodiče české národnosti méně spolupracují s učitelkou, která se jim snaží pomoci, ohledně jejich dítěte jako je například to, že dítě není schopné zvládat sebeobslužné činnosti, které rodiče sami nezvládli dítě naučit.

Při komunikaci může také dojít k nesprávnému vyjádření obsahové stránky a rodič - cizinec tak může špatně pochopit daný obsah to, co mu učitelka (lektor) řekli. Učitelka uvádí problém v situaci k docházení dětí na bazén, který MŠ zprostředkovala. Na bazén smí chodit děti až v předškolním věku. Maminka nedokázala pochopit, že její holčička nemá přiměřený věk na to, aby mohla docházet na hodiny plavání s ostatními dětmi. Myslela si, že je její dítě odstrkováno od ostatních dětí. Učitelka se snažila najít vhodná/ příbuzná slova na to, aby jí vysvětlila jasně a konkrétně, že její dítě nemá věk na to, aby mohlo jít na bazén. Matka sdělenou informací nechtěla pochopit, a tak vzala své dítě a odešla. Učitelky říkají: „ My jsme nevěděli, zda je našťvaná na nás nebo na dítě, protože holčička brečela. Nevěděli jsme, zda brečí kvůli tomu, že byla změna, nevíme.... My jsme nevěděli jak na tuto situaci reagovat, snažila jsem se jí to vysvětlit, ale ona to nechtěla pochopit.

Při komunikaci s dítětem – cizincem učitel používá jednoduché věty, fráze a slovní zásobu. Některým dětem nemusí být dobře rozumět, komolí jazyk a učitel (lektor) nerozumí, co říká. Učitel či lektor dětem mohou říct, aby mluvily pomaleji a srozumitelněji nebo mohou danou otázku, na kterou se ptají nakreslit. Starší děti – cizinci, kteří pobývají ve třídě s českými dětmi delší dobu, jsou schopni učitelce odpovědět česky, protože dítě na učitelce vidí, že mu při komunikaci nemusí rozumět je dítě donuceno, říci danou informaci česky.

Děti – cizinci při komunikaci s učitelkou/ lektorem se také učí český jazyk. Rodiče si sami přejí, aby se tento jazyk jejich děti naučily, z toho důvodu, že budou pobývat delší dobu v České republice. Učitel (lektor) užívá jednoduché fráze jako například: uklid' si hračku, běž

si umýt ruce, obleč si bundu.... Dítě postupem času rozumí základním pokynům, které mu učitelka říká.

Jako problém spojený při komunikaci mezi učitelem a dítětem – cizincem učitelka uvádí, že dítě není schopno použít jazyk, který rodiče používají při komunikaci s dítětem. Následkem tohoto problému se u dítěte objevuje jazyková bariéra. Důsledkem této jazykové bariéry má dítě problém se naučit český jazyk. Učitel tuto situaci vysvětluje tak, že dítě nebylo dost zralé na to, aby nastoupilo do MŠ. Při komunikaci s tímto dítětem používali různé obrázky nebo sami učitelé tak i dítě obrázky kreslili. Učitelé sami uvádí, že je na dětech poznat, zda se dokážou naučit český jazyk či nikoliv.

V řízené činnosti, při které jsou sloučeny všechny děti, probíhá komunikace tak, že jedna učitelka mluví na děti česky a lektor překládá dané věty do rodného jazyka dětem - cizincům.

Adaptace

Děti - cizinci jsou připravené na to, že budou navštěvovat MŠ, která má jiné prostředí než na které jsou zvyklé. Rodiče informují své děti, že se budou ve třídě setkávat s dětmi jiné národnosti. Někteří rodiče – cizinci ví, že bude jejich dítě navštěvovat MŠ, kde se mluví česky, a tak na dítě mluví nejen jejich rodnou řečí, ale i českým jazykem. Rodiče sami chtějí, aby se jejich dítě co možná nejlépe adaptovalo.

V průběhu prvního dne se u dětí projevovaly známky pláče, zvracení, odmítání jídla. Tyto příznaky se objevovaly u dětí ve věku tří let. Učitelky se snažily problémy se zvracením a s odmítáním jídla vyřešit tak, že do třídy na pár hodiny chodila babička nebo matka, aby se dítě uklidnilo. Učitelky dávají za příčinu zvracení dítěte to, že nepřišlo do styku s žádným jiným dítětem. Dítě bylo v kontaktu pouze s rodinou. Postupem času se tento problém odboural, babička a matka už nemuseli docházet do třídy.

V prvních dnech průběhu adaptace děti soustředně pozorují nové prostředí, drží se stranou od ostatních dětí a odmítají spolupracovat s učitelkou. Nové děti, které měly ve třídě kamaráda nebo sourozence, se zapojilo do skupiny. Díky tomu se nové děti snáze adaptovaly na nové prostředí. Děti – cizinci si v prvních dnech hrály více spolu než s českými dětmi. Nastala situace, kdy do třídy přišly nové děti – cizinci, (byli to sourozenci - dvojčátka). Děti v prvních dnech vnímaly to, že ostatní dětem nerozumí a tím se držely stranou od českých dětí. K těmto dvojčátkům přišla česká holčička v předškolním věku a začala jim ukazovat

ve třídě hračky a celkové prostředí třídy. Za dobu působení ve třídě, byla dívka schopná se naučit cizí jazyk a dokázala používat jednoduché věty. Dívka používala jednoduchou slovní zásobu a díky tomu, mohla dvojčátka pochopit, co jim říká.

Některé děti ze začátku vyhledávaly kontakt s učitelkou. Tato situace probíhala, tak, že dítě chtělo, aby učitelka byla u něho, když sedělo u stolečku a pozorovalo děti.

V prvních týdnech se u dětí objevují změny. Děti - cizinci se začali postupně zapojovat do kolektivu, hráli si samy nebo se skupinou dětí. U dětí se odbouraly známky pláče, odmítání jídla a kontakt s učitelkou. Děti - cizinci, kteří ze začátku vyhledávali kontakt s učitelkou, se seznámili s dětmi své národnosti a tak se začlenily do této skupiny.

Do této třídy chodí holčička české národnosti ve věku 4 let, která ovládá jak český tak německý jazyk. Tato dívka má otce Němce a matku Česku, ale žijí v České republice. Dívka si hraje více s dětmi cizí národnosti, než s českými dětmi. Více preferuje kontakt s dětmi jiné národnosti. Nejedná se pouze o hraní, ale i když jdou děti na procházku nebo při konzumaci jídla sedí u stolečku s těmito dětmi. (Myslím si, že tato dívka preferuje tuto německou mentalitu, národnost . . . , má k ní blíže než k české národnosti).

Dítě si v prvních měsících začíná přivykat na nové prostředí, snaží se komunikovat a zapadnout do celé skupiny. Děti – cizinci si hrají s českými dětmi pouze, když tyto děti ovládají jejich rodný jazyk. Během půl roku jsou děti od 3 let schopné se naučit český jazyk. Učitelky si toto odůvodňují tím, že některé děti mají buňky na to, aby se naučily nový jazyk. Nastala situace, že dítě – cizinec neměl ve třídě žádného kamaráda ze své národnosti. Díky této situaci se dítě samostatně zapojilo k českému chlapci, který si sestavoval robota. Český chlapec přijal k sobě dítě – cizince a začali společně stavět robota. Jejich komunikace při stavění robota probíhala za pomoci rukou, jednoduché slovní zásoby jak české tak i německé. Dokázali si sdělit, co kdo bude stavět. Chlapci si dokázali porozumět díky tomu, že oba pobývali ve třídě již delší dobu. Za tuto dobu pochytili oba slovní zásobu jak německou tak i českou. Když český chlapec odcházel, německý chlapec mu řekl: „ Já budu děte robot“. Když říkal tuto větu, ukazoval při tom na ruce robota. Touto větou chtěl říct, že předělá robotovi ruce. Český chlapec mu porozuměl.

Další situace byla, že učitelka, která neuměla německy, komunikovala s rodiči za pomoci jejich dítěte. Dítě umělo dobře česky a překládalo informace z češtiny do němčiny rodičům.

Učitelky uvádí, že komunita cizinců i Čechů je taková, že si děti většinou hrají každé zvlášť. Učitelky tuto situaci odůvodňují, že jak české tak německé dítě si bude hrát s dítětem, kterému rozumí. Děti – cizinci spolupracují s českými dětmi při činnostech, které vede učitelka.

Děti přicházejí do MŠ s návyky z výchovy, které rodina preferuje. Rodiče – cizinci nedávají po obědě své děti spát. Tyto návyky učitelky respektují a učitelka (lektor) odchází s dětmi do jiné třídy, aby tyto děti nerušily ostatní děti při spánku. V jiné třídě s nimi lektor zopakuje činnosti, které v daný den probíraly. Jsou to činnosti jako například téma hodiny, hry, písničky Po těchto aktivitách mají děti volnou činnost, než si pro ně přijdou rodiče.

Jako pozitivní přínos mateřské školy učitelky uvádí, že aby probíhala adaptace těchto dětí lépe, MŠ zprostředkovává činnost, která se nazývá Zkouška (jedna se vlastně o chození do MŠ „na nečisto“). Tato zkouška je pro děti velmi účelná. Dítě na základě této zkoušky ví, jakou třídu bude v následujícím roce navštěvovat. Tato činnost není povinná, je individuální. Rodiče si sami s ředitelkou MŠ domluví tuto zkoušku. Díky této činnosti dítě navštěvuje konkrétní třídu dopoledne na jednu až dvě hodiny. Dítě nemusí třídu navštěvovat každý den. Učitelky sami říkají: „je to tak lepší, když chodí na zkoušku. Dítě pak nemá problém se začleněním do kolektivu, protože se seznámí s dětmi ve třídě při průběhu této činnosti“.

Interakce dětí

Některé české děti ze začátku reagovaly na děti – cizince dobře, protože věděli, že nebudou v prostředí mezi českými dětmi. Mladší české děti tak i děti - cizinci, děti ve věku 3 let byly schopné na sebe reagovat lépe a spontánně. Děti se při hře dorozumívaly za pomoci citoslovcí, jako například: autíčko – brm, brm. Česká dívka, které byly 4 roky, dokázala komunikovat řečí dětí – cizinců, reagovala na tyto děti velmi kladně, hned si s dětmi začala hrát.

Ostatní děti z počátku pozorovaly děti – cizince, z důvodu toho, že mluví jinou řečí a nedokázaly si s těmito dětmi hrát. Tyto stejné reakce měly i některé děti – cizinci na české děti. Ale s odstupem času, si české děti zvykly na děti - cizince a dokázaly je přijmout mezi sebe a hrály si společně.

Pro některé děti to byla nová zkušenost, že se setkávají s dítětem z jiné národnosti. Děti měly problém přijmout ve svém prostředí děti z jiné národnosti. Jejich reakce byla taková,

že děti – cizince pozorovaly z větší vzdálenosti. Některé děti, reagovaly na děti – cizince pláčem. S odstupem času, jak tyto děti pozorovaly, si uvědomily, že se necítí být ohrožení a pozvolna k dětem – cizincům přicházely.

Učitelka uvádí situaci, že český chlapec viděl, že děti – cizinci mluví jinou řečí než je zvyklé a přemýšlel, proč děti tak mluví. Chlapec k dětem přišel a chtěl na ně mluvit jejich řečí. Jeho komunikace vypadala takto: „abudababa...“ Chlapcova řeč byla nesmyslná, ale on si myslel, že mu děti – cizinci rozumí. Snažil se touto řečí navázat kontakt s dětmi jiné národnosti. Děti – cizinci na chlapce reagovaly tak, že na něho koukaly a nechápaly, co povídá.

Některé reakce dětí – cizinců na české děti byly na lepší úrovni, protože věděly, že se budou setkávat s dětmi jiné národnosti. Děti, když se přestěhovaly s rodinou do České republiky, vnímaly v okolí, že lidé mluví jinou řečí. Ale děti také byly informovány od rodičů, že ve třídě budou děti stejné národnosti, ze které pochází i oni.

Organizace výuky

Průběh řízené činnosti, kdy jsou sloučeny děti české tak i děti – cizinci probíhá následujícím způsobem.

V 8:30 si děti společně s učitelkami sednou do kruhu. V kruhu učitelka na děti mluví česky, co si pro ně přichystala a co budou dělat. Když učitelka domluví, lektor překládá dětem – cizincům stejné informace. Po sdělení těchto informací řekne lektor dítěti – cizinci, aby spočítal česky všechny chlapce. Tento samý úkol provede české dítě, ale spočítá německy všechny dívky. Když děti spočítaly německy i česky ostatní děti, řekli si básničku o Sluníčku. Po básničce následovala hra, kterou učitelka vysvětlila dětem česky a to samé učitelka (lektor) přeložil dětem – cizincům do rodného jazyka. Hra měla název Hádanka.

Úkolem této hry bylo u dětí rozvíjet slovní zásobu. Popis hry: Děti sedí v kruhu a jedno dítě rozpočítává za pomoci básničky: „ V naší třídě byla vrána, na okénku seděla, řekněte mi milé děti, co tam všechno viděla?“. Na koho padne slovo, ten pojmenuje některý předmět ve třídě. Pak všechny děti říkají: „ Ano, ano, je to tak, můžeš se tam podívat“. Poprvé říkala rozpočítadlo učitelka a při tom ukazovala na děti v kruhu, zastavila se u české dívky. Učitelka řekla holčičce slovo klavír a dívka odpověděla, že ve třídě je klavír a následovala básnička. Učitelka si s dívkou vyměnila místa a dívka šla doprostřed kruhu. Dívka následně prováděla stejným způsobem činnost, co učitelka a ukázala na dítě – cizince. Dívka

řekla, že ve třídě je panenka. Lektor se zeptal dětí – cizinců jaké slovo dívka řekla. Děti lektorovi správně odpověděly. Dívka si vyměnila místo s dítětem – cizincem a dítě šlo do prostřed kruhu. Lektor společně s dítětem říkali německy rozpočítadlo. Po té lektor řekl dítěti jeho jazykem, ať řekne věc, která se nachází ve třídě. Dítě řeklo německy dům a učitelka se zeptala českých dětí, co řekl za slovo. Děti učitelce správně odpověděly, jaké slovo řekl. Tato hra pokračovala, až se vystřídaly všechny děti.

Další aktivita byla německá hra, která se nazývala „Binge,bange poster“. Úkolem této hry bylo najít kuličku v ruce. Učitelka si dala ruce za záda, aby děti neviděly, do jaké ruky si dala kuličku. Učitelka měla ruce v pěsti, kterými navzájem ťukala o sebe a střídala ruce na horu a dolů. Při tom společně se všemi dětmi říkala německy říkadlo. (Toto říkadlo znaly všechny české děti). Učitelka se zeptala dětí, v jaké ruce je kulička, tuto informaci přeložil lektor dětem – cizincům. Děti, které si myslely, že je kulička na hoře, tak si stouply, ti co si myslely, že je kulička dole, tak seděly. Po této hře následovaly písničky, které učitelka doprovázela na kytaru. Střídaly se jak české tak i německé písničky. Když se zpívaly české písničky, děti – cizinců nezpívaly. A naopak, když se hrály německé písničky, zpívali s dětmi – cizinci pouze české děti v předškolním věku. Na závěr se zahrála česká písnička O ježkovi, kterou zpívaly všechny děti.

Další aktivity pro české děti i děti – cizince mohou být následující. Učitelky si vytvořily pro děti slalom. Vytvořili dvě družstva – děti byly pomíchané. Instrukce každého úkolu, jedna učitelka řekla dětem česky a následně lektor tu samou informaci přeložil dětem – cizincům.

Prvním úkolem dětí bylo trefit se míčem do kruhu (který učitelka držela) v určité vzdálenosti. Druhý úkol pro družstva byl ten, že každé dítě mělo kutálet míč mezi molitanovými deskami a dostat se zpět s míčem ke svému družstvu. Při této pohybové činnosti se děti navzájem povzbuzovaly, nedělaly rozdíly, zda je dítě české či cizinec.

Dalším úkolem učitelek je, aby se děti seznámily s tradicemi a zvyky u nás tak i v konkrétním státě dětí – cizinců. Tradice Mikuláš a svátek Vánoce probíhá v Německu stejně jak v České republice, výjimkou je svátek Velikonoce. Velikonoce probíhají v Německu tak, že se vajíčka schovávají po zahradě a děti mají za úkol vajíčka najít. Učitelky seznámily české děti, jak probíhá tento svátek u dětí cizinců tím způsobem, že na školní zahradě schovaly čokoládová vajíčka a děti měly za úkol vajíčka najít. Naopak to samé bylo vysvětleno dě-

tem cizinců, jak u nás tento svátek probíhá. Učitelky si vyrobily pomlázku, kterou dali chlapcům. Dětem – cizincům chlapci ukázali, že když vyšlehají holku tak od ní dostanou vajíčko. Učitelky řekly: „ Bylo vidět, že se tento náš zvyk německým dětem líbí“.

Učitelkám se osvědčilo, že když říkají nějakou pohádku za pomoci loutek, tak mluví na děti německy, protože české děti si dokážou přestavit, co se v pohádce odehrává. Naopak, když představení probíhá v češtině, děti – cizinci ve věku 3 let nerozumí ději pohádky. Ale když dítě – cizinec ve třídě již delší dobu a ovládá určitým způsobem český jazyk, dokáže porozumět danému příběhu.

Tato třída spolupracovala na určitém projektu s dalšími MŠ, které se zaměřují na adaptaci dětí – cizinců s českými dětmi. Na tomto projektu se podílela učitelka, která dochází do této třídy i po skončení projektu jednou za 14 dní. Učitelka, která ovládá jazyk dětí – cizinců, pracuje dohromady s českými dětmi i dětmi – cizinci. Učitelka po konzultaci s učitelkami, které působí v této třídě, naváže svými činnostmi na téma, které učitelky s dětmi probíraly nebo si připraví svůj program.

Učitelka při své činnosti probírá s dětmi různé hry jako například: Děti stojí v kruhu a říkají německou básničku na konkrétní zvíře. Děti s učitelkou říkají, jaké zvíře budou představovat. Učitelka při této činnosti komunikovala se všemi dětmi německy. České děti v předškolním věku rozuměly, co učitelka říká a co předvádí. Když řekla německy otázku, jaké zvíře bude teď, česká holčička vykřikla „had“. České děti, ve věku 3 let, byly zapojené do činnosti, ale pouze pozorovaly a opakovaly činnost podle učitelky. Další činností této učitelky byla německá básnička, do které zapojila prvky, které s básničkou souvisely. Tuto básničku všechny děti znaly a říkaly ji s učitelkou a opakovaly prvky, které dětem předváděla. Dále všechny děti zpívaly za doprovodu kytary německou písničku společně s učitelkou. Po této aktivitě následovala další činnosti. Učitelky každému dítěti rozdala papír a pastelku. Úkol dětem vysvětlovala německy tak, že říkala postup a zároveň kreslila domeček jedním tahem. Když děti věděly, co mají dělat, opakovaly to znovu s učitelkou.

6.6.2 Interpretace výsledků obsahové analýzy

Názvy kategorií obsahové analýzy	Konkretizace kategorií	Výzkumné otázky	Příklady vět z rozhovorů a pozorování
Komunikace mezi učitelem a rodičem – cizincem	Holčička nebyla kvůli věku tří let puštěná na předškolní plavání, maminka pochopila, že je její dítě odstrčeno od kolektivu, dítě ze školky odvedla. Jednání bylo pochopeno jako diskriminační, komunikace učitelky a maminky nebyla vzájemně pochopena	S jakým konkrétním problémem se učitelky setkaly při komunikaci s rodičem - cizincem	Učitelky: "My jsme nevěděli, zda je naštvaná na nás nebo na děti, protože holky brečely. Nevěděli jsme, zda brečí kvůli tomu, že byla změna, nevíme... My jsme nevěděli, jak na tu situaci reagovat. Snažila jsem se to vysvětlit, ale ona to nechtěla pochopit.
Komunikace mezi učitelem a dítětem – cizincem	Dítě - cizinec při komunikaci s učitelkou vidělo, že mu nerozumí a následkem toho bylo donuceno použít český jazyk k vyjádření potřeb a objasnění situace.	S jakým konkrétním problémem se učitelky setkaly při komunikaci s dítětem - cizincem	Učitelky: "Rodiče sami chtějí, aby chom na děti mluvili česky, protože někteří rodiče pobývají v ČR delší dobu.
Komunikace mezi učitelem a dítětem – cizincem	Dítě při komunikaci s učitelkou nedokázalo vyjádřit svoji myšlenku. Jediný možný způsob komunikace s okolím probíhal za pomoci obrázků. Které kreslilo buď samo dítě nebo učitelky při komunikaci s ním. Problém komunikace se ukázal jako důsledek toho, že každý rodič komunikoval s dítětem jiným jazykem. Sami rodiče pak mezi sebou ještě dalším a dítě se navíc ve školce setkávalo se čtvrtým jazykem v podobě češtiny. Jeho vývoj neumožňoval pochopení navzájem odlišných jazyků a ucelenou komunikaci s nimi.	S jakým konkrétním problémem se učitelky setkaly při komunikaci s dítětem	Učitelky: "Když dítě s námi komunikovalo, nedokázalo vyjádřit svoji myšlenku ani jedním jazykem. Podle nás nebylo ještě dítě dost zralé k nástupu do MŠ kvůli jazykové bariéře.
Adaptace dítěte	Jedna se o činnost, která je individuální (rodiče si ji sami s ředitelem MŠ domluví). Jedná se o poznávání prostředí ještě před vlastním nástupem do MŠ, dále pak zjištění jakým způsobem by mohlo dítě v kolektivu jednat a zda je již připraveno na začlenění mezi ostatní děti.	Jak nejlépe začlenit dítě - cizince do kolektivu třídy MŠ	Učitelky: "Tato činnost je pro dítě lepší, nemá tak problém se začleněním do kolektivu, protože se ve třídě seznámí s dětmi při průběhu této činnosti.
Adaptace dítěte	Dítě - cizinec, nemělo kamarády mezi dětmi - cizinci, zapojilo se proto do hry k českému dítěti a to jej přijalo. Komunikace mezi nimi při hře probíhala jednak za pomoci rukou, dále i jednoduché slovní zásoby jak české, tak německé. Porozuměli si navzájem díky multikulturnímu prostředí MŠ.	Jak probíhá adaptace dítě - cizince do prostředí MŠ	Dítě - cizinec: "Já budu děte robot." České dítě rozumělo podstatě věty, že se přestaví část hračky.
Interakce dětí	Děti české i cizí národnosti ve věku tří let reagují navzájem naprosto spontánně, vlastní interakce mezi nimi je bez jakýchkoli předsudků a ostychu. V komunikaci jsou využívána citoslovce.	Jak probíhá interakce dětí obou národností v rámci třídního kolektivu	Děti při hře: "Autíčko brm, brm..."
Interakce dětí	Dítě, podle slov učitelek, chtělo komunikovat cizí řečí s dětmi - cizinci, přišlo k nim, a proneslo nesmyslnou řeč, avšak samo si myslelo, že mu děti rozumí. Ty ovšem nechápaly jeho řeč.	Jak probíhá interakce dětí obou národností v rámci třídního kolektivu	Dítě: "Abudabadaba..."
Organizace a průběh výuky	České děti byly seznámeny s tradicemi Velikonoc v Německu, a naopak Německé děti byly seznámeny s našimi tradičními zvyky.	Jak probíhá organizace a průběh výuky s dětmi obou národností	Učitelky: "Na dětech bylo vidět, že se jim náš zvyk Velikonoc líbí..."

6.6.3 Shrnutí

Do vytvořené tabulky jsem zahrnula některé příklady, které byly uvedeny v rozhovorech a v pozorování. Zdály se mi pro vystižení problému názorné a srozumitelné. Z uvedených odstavců je vyjmuta podstata problému.

Za každou kategorií uvádím dílčí shrnutí v podobě řešení tohoto problému:

Komunikace mezi učitelem a rodičem – cizincem

V komunikaci mezi učitelem a rodičem – cizincem nastal problém, který se snažila učitelka profesionálně vyřešit. Matka, ale nedala učitelce prostor na to, aby jí tuto situaci vysvětlila. U matky se objevila při komunikaci přehnaná reakce na danou situaci. Nepochopení v jazykové bariéře vyřešila tím, že s dětmi odešla z MŠ. Učitelka nepochopila reakci matky, nevěděla, co udělala špatně.

(1) Komunikace mezi učitelem a dítětem – cizincem

Dítě při komunikaci s učitelkou naráželo na jazykovou bariéru. Dítě pochopilo z gest a mimiky obličej učitelky, že mu stále nerozumí, co chce sdělit. Proto bylo přinuceno, aby použilo místo svého rodného jazyka český jazyk.

(2) Komunikace mezi učitelem a dítětem – cizincem

Problém při komunikaci s dítětem, které nedokázalo vyjádřit svojí myšlenku, byl v důsledku jazykové bariéry, která se u něho vyskytovala. Tato jazyková bariéra byla zapříčiněna tím, že rodiče na dítě mluvily třemi jazyky a v MŠ se setkávalo s novým jazykem. Tuto situaci, učitelky řešili tak, že při komunikaci s dítětem používali obrázky, které kreslily.

(1) Adaptace dítěte

Činnost v MŠ, která je individuální, se zaměřuje na to, aby se dítě co nejlépe začlenilo jak do MŠ, ale i do třídy. Za pomoci této činnosti se dítě seznámí s novými dětmi, prostředím třídy a MŠ. Dítě při povinném nástupu do MŠ nebude mít problém se začlenit do skupiny dětí.

(2) Adaptace dětí

Dítě – cizinec nemělo ve třídě dítě své národnosti, se kterým by si hrálo. Díky této situaci se spontánně zapojilo do hry s českým dítětem. Při této hře se mezi oběma chlapci rozvíjela komunikace novým směrem. Snaha si porozumět, překonala jazykovou bariéru.

(1) Interakce dětí

Děti ve věku 3 let dokážou na sebe spontánně reagovat bez ohledu na to, z jaké národnosti pocházejí. Neshledávají mezi sebou větší rozdíly a rozdílný jazyk jim není v jejich věku překážkou. Převládá u nich stále hra oproti vlastní komunikaci. Jazykovou bariéru překonávají v používání citoslovcí.

(2) Interakce dětí

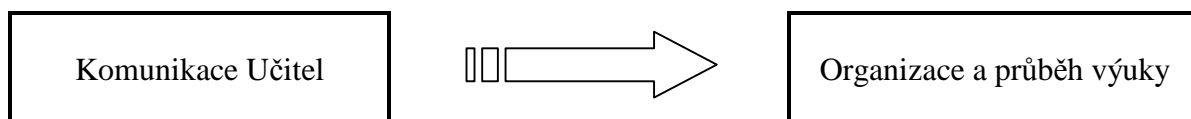
České dítě reagovalo na děti – cizince tím, že chtělo použít řeč, kterou neznalo. Slova, kterým nerozumělo, nahradilo nesmyslnou řečí, kterou považovalo za jejich jazyk. Samo dítě si tak myslelo, že tím jazykem mluví a že mu děti – cizinci rozumí. Samozřejmě děti – cizinci nechápali jeho řeč, a proto od něho odešly.

Organizace a průběh výuky

Průběh výuky je zaměřen na poznávání obou střetávajících se kultur. U dětí je názorným příkladem svátku Velikonoc zobrazena odlišnost v tradicích a zvycích každé kultury. Děti jevily zájem o poznání odlišností - zajímali je nové věci.

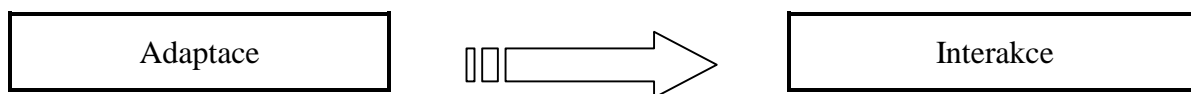
6.6.4 Vývojové schéma

vývojové schéma č.1

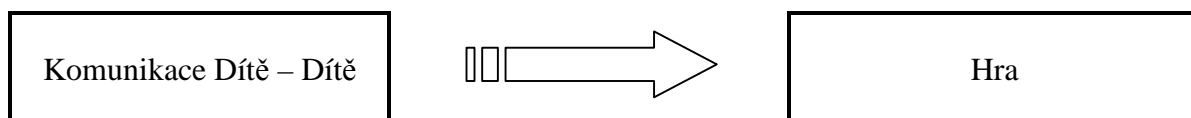
Tento diagram ukazuje, že učitel užívá cizí jazyk také při vysvětlení a průběhu dané činnosti s dětmi jak české, tak cizí národnosti. Komunikaci využívá, proto aby děti nemluvící českým jazykem pochopily organizaci a průběh výuky. Pokud učitel neovládá cizí jazyk natolik, aby bylo zaručeno správné pochopení, jako asistent působí ve třídě další osoba v roli tlumočnicka.

vývojové schéma č.2

Mladší děti jsou ve vzájemné interakci s ostatními daleko „komunikativnější“ „společens-
tější“ působící bez velkého ostychu s ostatními „novými“ dětmi, jak českými, tak dětmi
cizinců. Naopak starší děti mají daleko větší odstup v začátcích poznávání „nových“ dětí.
Uchylují se spíše k pozorování ostatních neznámých. Při vzájemném kontaktu, jsou ve vět-
ším odstupu, působí otažitě až odměřeně. Po postupném přivykání, tyto bariéry vymizejí.

vývojové schéma č.3

Vzájemná komunikace dětí bez ohledu na preferovaný jazyk a vlastní národnost jsou
v mezilidské komunikaci při hře daleko spontánnější. Děti prokázaly schopnost porozumě-
ní při hře v takové míře pochopení, že byly schopny spolupracovat na společném projektu i
s výrazně slabými znalostmi druhého jazyka. Ovšem touha „hry“, převýšila ostych a za
pomoci mimiky a základních slov pomohla k dorozumění. V rámci řízené činnosti nebyla
snaha o porozumění na takové míře jako právě při hře.

Shrnutí

U těchto schémat jsem se snažila znázornit souvislost mezi danými kategoriemi v znázor-
něném přehledu. Schémata zobrazují nedůležitější údaje adaptace, kterými jsou jazyk a
bariéry v komunikaci. Dále je podstatný viditelný ostych u dětí ve vzájemné poznávání a
poznávání odlišných kultur. A jako konečná vlastní komunikace s vrstevníky po překonání
jazykové bariéry a ostychu. Z toho vyplývá vzájemné splynutí kolektivu, respekt jednotli-
vých dětí a spolupráce mezi dětmi bez ohledu na to, z jaké národnosti pochází. To znamená
plné začlenění jednotlivce v kolektivu: ADAPTACI.

ZÁVĚR

Bakalářská práce popisovala problematiku adaptace dětí cizinců do mateřských škol. Cílem bylo zjistit, jak nejlépe začlenit děti cizince do mateřských škol, jak probíhá komunikace mezi učitelem a rodičem, dítětem cizincem, jak probíhá organizace a průběh výuky s oběma národnostmi.

V teoretické části jsem se vysvětlila pojmy s danou problematikou. První kapitola obsahovala migraci její vysvětlení, důvody přesunu migrantů. Dále jsem se zmínila o kulturním šoku, který se objevuje u migrantů díky jejich odtržení od domova. Druhá kapitola obsahuje, způsob jakým probíhá spolupráce rodičů cizinců s MŠ, jaké informace se očekávají od rodičů, jak probíhá rodičovská schůzka. Dále jsem se snažila popsat, jak může výchova a tradice rodiny ovlivnit začlenění dítěte cizince v kolektivu českých dětí. Třetí kapitola obsahuje interkulturní komunikaci její vysvětlení, s jakými problémy se může učitel setkat při rozhovoru s rodičem a dítětem cizincem, jak by měl tyto problémy řešit, jaké jsou základní principy při komunikaci s cizinci a také proč je dobré využít tlumočníka. Následující kapitola obsahuje adaptaci její vysvětlení, jak se děti chovají a reagují na „nové“ děti a prostředí v prvním dni, týdnu a měsíci, jak poznáme u dětí, kdy je adaptace ukončena. Poslední kapitola obsahuje předškolní vzdělávání, její vysvětlení, jaká práva mají děti cizinci, co z toho vyplývá pro MŠ, jaký má význam pro dítě cizince předškolní vzdělávání k osvojení a užívání českého jazyka a s jakými problémy se v průběhu předškolního vzdělávání můžeme setkat.

Praktickou část jsem vytvářela za pomoci strukturovaného rozhovoru a pozorování. Díky těmto zdrojům jsem se snažila popsat dílčí kroky začleňování jednotlivého dítěte mezi ostatní. Analyzovala jsem názory jednotlivých učitelů, vyskytující se problémy při adaptaci, interakci a komunikaci dětí.

Z výsledku výzkumu vyplývá, že děti cizinci jsou schopni adaptace na nové prostředí a kulturu. Na základě zpracovaných a vyhodnocených dat vyplývá, že děti cizinci jsou schopni díky předškolnímu prostředí, snadného začlenění mezi české vrstevníky s delším pobytem v MŠ. Daleko snadněji se přenesou přes jazykovou bariéru českého jazyka a českou kulturu. Díky předškolnímu vzdělávání mají usnadněný postup ve vzdělávání na základním a pozdějším studiu.

Jako výsledek úspěšné adaptace můžeme považovat vzájemnou interakci mezi dítětem a učitelkou, kdy dítě dokáže své potřeby formulovat ve svém mateřském tak i v novém jazyce. Dalším důkazem úspěšné adaptace považuji to, že děti z obou národností dokážou pracovat společně na stejném projektu. Komunikují spolu jak neverbálně tak verbálně a to dokonce za pomoci obou svých jazyků navzájem. Jako začátkem úspěšné adaptace bychom mohli považovat začlenění do kolektivu během několika prvních měsíců. Jazykovou bariéru samozřejmě překonávají za dobu několika let.

Pro praktické využití můžeme považovat umístění dítěte – cizince do smíšené třídy v mladším věku, z toho plyne delší pobyt v předškolním vzdělávání a větší snaha vyrovnat rozdíly. Dítě má možnost se seznámit s novou kulturou – jejími zvyky a tradicemi, novým jazykem, který si osvojí díky pobytu v MŠ. Mnoho dětí se díky tomu dokáže nejen výborně začlenit do českého prostředí, ale samo vyhledává české tradice a naši kulturu (dítě je v pravém smyslu multikulturní).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČERMÁK, Zdeněk a Eva JÁNSKÁ. *Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálněgeografické diferenciaci česka*. [online]. 2011 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2012/01/g11-4-3cermak_janska.pdf
- [3] DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku: Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. 2010. vyd. Praha: Slon, 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.
- [4] HEDEL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 3. Vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
- [5] KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.
- [6] MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ a kolektiv. *Interkulturní psychologie: Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.
- [7] MORGENSTERNOVÁ, Monika, Lenka ŠULOVÁ a Lucie SCHÖLL. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. 2011. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-678-3.
- [8] NIESEL, Renate a Wilfried GRIEBEL. *Poprvé v mateřské škole*. 2005. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-989-5.
- [9] PIORECKÁ, Blanka. *Vzdělávání dětí cizinců v předškolním věku*. [online]. 2010 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/content/vzdelavani-deti-cizincu-v-predskolnim-veku>
- [10] PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. 2. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.
- [11] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-6367-647-6.
- [12] PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7376-709-1.
- [13] *Předškolní vzdělávání: co z toho pro mateřskou školu vyplývá*. [online]. 2011 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/matrske-skoly>

- [14] Předškolní vzdělávání: *proč je předškolní vzdělávání migrantů důležité*. [online]. 2011 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/proc-je-predskolni-vzdelavani-migrantu-dulezite>
- [15] Předškolní vzdělávání: *přijímací pohovor*. [online]. 2011 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/prijimaci-pohovor>
- [16] Předškolní vzdělávání: *Informace od rodičů*. [online]. 2011 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/informace-od-rodicu>
- [17] Předškolní vzdělávání: *Proč je předškolní vzdělávání migrantů důležité*. [online]. 2011 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/proc-je-predskolni-vzdelavani-migrantu-dulezite>
- [18] Předškolní vzdělávání: *Jak tedy pracovat s rodiči*. [online]. 2011 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/jak-tedy-pracovat-s-rodici>
- [19] Předškolní vzdělávání: *Rodiče*. [online]. 2011 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/rodice>
- [20] ŠRONĚK, Ivan. *Kultura v mezinárodním podnikání*. 2001. vyd. Praha: Grada, 2001, s. 25-26. ISBN 80-247-0012-3.
- [21] *Texty zákonů: Školství*. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-209-0.
- [22] TITĚROVÁ, Kristýna. *Začleňování žáků - cizinců do českých škol*. [online]. RAABE, 2011 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/11085/ZACLENOVANI-ZAKU-CIZINCUCU-DO-CESKYCH-SKOL.html/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ Mateřská škola

Č Číslo

Např Například

Tzn To znamená

Apd. A podobně

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Interpretace výsledků obsahové analýzy.....	41
--	----

SEZNAM SCHÉMÁT

Schéma 1: Komunikace učitel – Organizace a průběh výuky	43
Schéma 2: Adaptace – Interakce	44
Schéma 3: Komunikace dítě – dítě – Hra	44

SEZNAM PŘÍLOH

P I Rozhovor: 1 Učitel

P II Rozhovor: 2 Učitel

P III Rozhovor: 3 Učitel

P IV Rozhovor: 4 Učitel

P V Pozorování

PŘÍLOHA P I: ROZVOR: 1 UČITEL

1) Co rodiče museli splnit, aby jejich dítě bylo přijato do této MŠ?

Firma Bosch, která působí v Jihlavě, má s mateřskou školou Demlova smlouvu, že určitý počet kapacity bude pro německé děti. Tato firma je i sponzorem této školy, přispívá penězi pro vybavení této školy. Rodina se často obměňuje, rodina působí v ČR 4 roky, pak tyto rodiny přecházejí do jiných států, kde je další pobočka této firmy. Firma Bosch domluvila rodičům – cizincům lekce českého jazyka. Z toho vyplývá, že by rodiče měli mluvit s učitelkou česky, ale většinou to tak není. Je jen pár rodičů, kteří se snaží s učitelkou mluvit česky.

2) Když jste se poprvé střetla s rodičem, jaké informace jste od nich požadovala?

Dodržování příchodu a odchodu dítěte, náhradní oblečení atd. Platí pro ně stejné požadavky jako pro české rodiče. Není mezi nimi žádná výjimka. V této třídě působí lektorka, která ovládá německý jazyk. Když máme s rodiči schůzku, lektorka má individuální schůzku s těmito rodiči, protože je ve třídě polovina dětí českých a polovina dětí německých. Tato lektorka předává stejné informace rodičům, jako učitelky českým rodičům. Při této schůzce s rodiči mluví německy a seznámí je co je ve školní řádě. Jaký je příchod a odchod dětí. Jaké jsou podmínky pro vyzvedávání, kdo si je smí/ nemůže vyzvednout.

3) Co se naopak rodiče chtějí dozvědět od vás?

Rodiče chtějí, aby jejich dítě porozumělo česky, protože na Základní škole, není třída, kde by učitelka mluvila německy. Tyto děti chodí do české třídy. Děti musí mluvit česky, protože některé nastoupí na ZŠ v Jihlavě.

Školka s rodiči byla domluvena, že jejich děti nebudou po obědě spát, že na to nejsou zvyklí. Ale v začátku menší děti, kterým bylo 3,5 let, ale právě na těchto dětech bylo vidět, že si potřebují odpočinout. Proto i těmto dětem připravili postýlku, aby si na chvíli lehli.

Rodiče přiváděli do třídy své děti, které neměli naučené hygienické návyky, nosili pořád plínu. Školka dovolovala těmto dětem, že můžou nosit plínu. Ale učitelům to komplikovalo jejich práci. Jeden z učitelů neustále přebaloval děti. A řešilo se to i s ředitelkou.

4) Jak probíhá komunikace mezi rodičem a vámi?

Ve školním řádě měli rodiče stanovený čas 8:15, do kdy mají své dítě přivést do školky. Ale někteří rodiče to nedodržovali, nedokázali si na to zvyknout. Tyto rodiče nezajímá, že

má třída nějaký program. Důsledkem pozdního příchodu dítěte narušovali organizační výuku učitelky. Několikrát je učitelky napomínali, že to tak nejde. Rodilí Němci nemají snahu mluvit s učitelkou česky, i když firma platí kurzy, naopak rodiče, kteří žijí v Německu a otec a matka mají jinou národnost, se snaží mluvit česky.

Problémy při komunikaci:

Další problém byl s maminkou německé holčičky. Předškoláci měli povinný bazén a maminka německé holčičky, které nebyla v předškolním věku, nedokázala pochopit, že bazén je určený pro předškoláky. Myslela si, že je její dítě odstrkováno od ostatních dětí. Ale jinak probíhá kontakt mezi učiteli a rodiči normálně, i když se třeba vidí nejen v mateřské škole.

5) Jak probíhalo začlenění dětí v 5 letech než dítěti, kterému jsou 3 roky?

Toto je velmi individuální, nezáleží, zda je dítě Čech nebo Němec. České dítě první měsíce adaptace pouze pozorovalo, nespolupracovalo s učitelkou. Když přišlo do této třídy nové německé dítě a znalo se dítětem ze stejné národnosti, jeho adaptace byla jednodušší.

6) Jak probíhala adaptace dětí cizinců?

Německé děti jsou připravené, že jdou do českého prostředí, kde se budou setkávat s dětmi jiné národnosti. Adaptace těchto dětí je lepší v důsledku toho, že mohou přijít na zkoušku před tím, než sami nastoupí do běžného provozu této školky. Někteří rodiče si sami domluvili s ředitelkou, že než dítě nastoupí do této třídy, šlo dítě na zkoušku. To znamená, že od září dítě navštívilo třídu dopoledne na 1, 2 nebo 3 hodiny. Nemuselo to být každý den. I samotné učitelky řekly, že je to tak lepší, že dítě pak nemá problém se začlenit do kolektivu. Holčička, která byla ve třídě 4 roky, rozuměla česky, dokázala odpovědět česky krátkými větami. Dokázala pochytit přízvuk na základě toho, že byla ve třídě s českými dětmi.

Problém:

Dvojčátka nechtěla jíst oběd tak to řekli rodičům a rodiče to vyřešili tak, že do třídy na oběd pokaždé chodila babička.

Ale učitelky se setkali se situací, že holčička, která žila v Německu, měla otce Slováka a matku Turkyni neuměla pořádně mluvit německy a ani česky. Učitelka si myslí, že to bylo jazykovou bariérou a nebyla zralá na to, aby nastoupila do MŠ. Když holčička přišla do této třídy, vyrůstala v prostředí, kde užívala jak slovenský, turecký tak německý jazyk.

Každý den brečela, každý den zvracela. S dítětem byli rodiče doma, nepřišlo do styku vůbec s dětmi. Učitelky tento problém řešili tak že na pár hodin chodila s ní do třídy její babička. Po půl roce se to zlepšilo, holčička se občas smála. Bylo jí líto, že zase odchází do Německa.

Německý chlapec je v této třídě 2 roky a pochytil velmi dobře český jazyk. Učitelky si to odůvodňují tím, že některé děti mají buňky naučit se nové jazyky. Také se setkali s holčičkou, která měla rodiče z jiné národnosti a neuměla pořádně užívat německý jazyk ani jazyk rodičů, proto měla problém se ještě naučit česky.

Na základě toho, že tyto německé děti nespí, tak druhá učitelka, která mluví plynule německy, si po obědě vezme všechny německé děti a odchází s nimi do jiné třídy. Ve třídě si s dětmi zopakuje, co v dnešním dni dělali. Probere s nimi znovu podrobně téma, kterým se zabývali, zahraje si s nimi znovu hry. Děti jsou v jiné třídě do čtrnácti hodin. Pak mají děti svačinu a odcházejí.

7) Jak české děti reagovaly na německé děti a naopak?

Některé děti měli problém přijmout děti z jiné národnosti. Pro tyto děti to byla nová zkušenost. České děti se chovaly tak, že děti z jiné národnosti nejdříve pozorovali. Pro některé děti byl i německý jazyk velký problém. Po delší době dítě vyzkouší z dálky, že se necítí ohroženo, pozvolna k těmto dětem přijde. Některé děti se můžou projevat i pláčem. Některým dětem to může trvat déle a naopak některé děti neřeší rozdíl dětí z jiné národnosti. Český chlapec viděl, že německé děti mluví jinak a bylo mu divné proč tak mluví a přemýšlel. A pak k nim přišel, snažil se mluvit německy, ale byla to nesrozumitelná řeč a děti z Německa pak na něho koukaly, jak to mluví. České dítě si myslelo, že mluví německy, ale byla to nesrozumitelná řeč. Snažilo se touto řečí navázat kontakt s německými dětmi.

8) Co jste dělala proto, aby se tyto děti nejlépe začlenily do kolektivu v této třídě?

Když jsou při výuce děti sloučeny. První učitelka mluví česky a lektorka němčiny překládá to samé dětem do německého jazyka. Děti si to zopakují. Nastala i situace, že německé dítě nemělo ve třídě žádného svého rodného kamaráda, tak se samostatně zapojilo k českým dětem a začaly si spolu hrát. Přidal se k českému kloučkovi a začali spolu stavět robota. Komunikovali spolu za pomoci rukou a určité slovní zásoby německé tak i české, kdo co bude dělat. Když se šel český klouček napít, německý chlapec mu řekl: „já předělat ruce robot“. Tyto děti se snaží mluvit česky. Do třídy přišly nové německé děti, byly to

dvojčátka a sama od sebe si je vzala na starost česká holčička v předškolním věku. Začala jim ukazovat, co je kde ve třídě, hrála si s těmito holčičkami, dorozumívala se stejným způsobem jak český klouček s německým. Pro tyto děti není těžké se zapojit k jiným dětem, komunikují spolu snadněji.

Do této třídy dochází učitelka, která mluví německy a vede program (výuka) s německými a českými dětmi dohromady. Učí se různé básničky, písničky, hry, kde si procvičí barvy a zvířátka. Učitelkám se to osvědčilo, když říkají nějakou pohádku za pomoci loutek, mluví německy, české děti si dokážou představit děj, to co se v pohádce odehrává. Této pohádce rozumí jak české tak i německé děti. Naopak když jde tato třída na nějaké představení, při kterém se mluví pouze česky, německé děti ve věku od 3 let nerozumí ději pohádky, i když vidí kolem sebe děti, které se smějí tomu, co říkají herci. Ale když je německé dítě ve třídě déle než rok, dokáže pochytit některá slova a dokáže porozumět představení.

9) Jak probíhala komunikace mezi učitelkou a dítětem?

V začátku učitelky se snažily na děti mluvit německy. A rodiče chtěli sami, aby na ně učitelky mluvily německy. Některé děti komolily jazyk a učitelky jim občas nerozuměli. A když jim učitelky říkaly, ať mluví pomaleji, pokud ovšem dítě vidělo, že jim učitelka pořád nerozumí, tak bylo donuceno říct informaci česky. Učitelky na ně mluví také česky jako například: rozumí základním příkazům, uklid' to, běž si umýt ruce, obleč se. Učitelky spolupracují s jinou učitelkou, která mluví německy. Do této třídy dochází jednou týdně dopoledně, domluví se s těmito učitelkami. Bud naváže na program, které si učitelky pro ně připravili nebo má program svůj, většinou je to spolupráce s učitelkami této třídy.

10) Seznamovali jste německé děti s českými tradicemi, zvyky v řízené činnosti a naopak? Jaké činnosti jste s nimi dělali?

Vánoce, Mikuláš – mají v Německu stejný základ a úkol učitelek je aby je pouze seznámily s těmito tradicemi, a tím jak probíhají u nás.

Výjimkou jsou velkonoce, které v Německu vypadají tak, že vajíčka se schovávají po zahradě a děti je mají za úkol najít. Naopak u nás se kreslí na vajíčka a kluci vyšlehávají pomlázku holky. Učitelky je seznámily s našimi zvyky.

Učitelky si vyrobili pomlázku a české děti ukázaly, že když vyšlehají holku tak dostanou od ní vajíčko. Učitelky řekly, že bylo vidět, že se jim tento zvyk líbil. A naopak si zahráli,

jak probíhají Velikonoce v Německu. Na školní zahradě učitelky schovaly čokoládová vajíčka a děti měli za úkol vajíčka najít.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR: 2 UČITEL

1) Když jste se poprvé střetla s rodičem, jaké informace jste od nich požadovala?

Požadavky pro rodiče z pohledu MŠ jsou striktně daný pro každého rodiče stejně. Požadavky jsou stejné jako pro české rodiče. Musí dodržovat příchod a odchod dítěte z MŠ, náhradní oblečení atd.

2) Co rodiče museli splnit, aby jejich dítě bylo přijato do této MŠ?

MŠ má smlouvu s jednou velkou firmou, která působí v Jihlavě. Tato MŠ má pro tyto děti vyhrazená místa. Tato firma umožnila těmto rodičům kurzy českého jazyk. Ale většinou tyto kurzy moc nevyužívají.

3) Co se naopak chtěli dozvědět od Vás?

Jak funguje tato MŠ. Co jim tato MŠ poskytuje.

4) Jak probíhá komunikace mezi rodičem a vámi?

Komunikace probíhá dobře, když ovládáte německý jazyk.

5) Jak probíhalo začlenění dětí v 5 letech než dítěti, kterému jsou 3 roky?

Dítě, kterému bylo 5 let se adaptovalo lépe než 3 leté dítě v důsledku toho, že mělo ve třídě kamarády, se kterými se již znalo. Díky tomu, se dítě dokázalo odloučit od své matky.

6) Jak probíhala adaptace dětí cizinců?

Adaptace německých dětí probíhala tak, že si většinou hráli sami nebo spolu. S českými dětmi si hráli pouze tehdy, když české dítě mluvilo trochu německy. Dítěti, kterému byly 3 – 4 roky v prvních týdnech brečelo, ale postupem času se tento problém odboural. Žádný problém při adaptaci těchto dětí nebyl.

7) Jak české děti reagovaly na německé děti a naopak?

České děti koukaly na německé dítě, z důvodu toho že mluví jinou řečí než on a to samé platilo i u německých dětí. Starší německé dítě si samo vzalo hračku a hrálo si. Mladší německé děti byli schopné reagovat s mladšími českými dětmi. Dorozumívali se mezi sebou za pomoci citoslovcí například: autíčko – brm brm. Tyto mladší děti si dokážou hrát spolu. Ve třídě je i jedna česká holčička, která mluví německy a hraje si i německými dětmi. Německy umí v důsledku toho, že má tatínka Němce a maminka je Češka. Ovládá oba jazyky.

8) Co jste dělala proto, aby se tyto děti nejlépe začlenily do kolektivu v této třídě?

Spolupráce mezi českými a německými dětmi probíhá tak, že je vytvořena činnost pro tyto děti například: skupinové hry, učí se základní česká slovíčka a to samé platí i pro české děti a další organizační činnosti.

9) Jak probíhá komunikace mezi učitelem a vámi?

Pokud učitel mluví německy, komunikuje s dítětem tak, že používá jednoduché fráze, věty, slovní zásobu. Někdy nemusí být německým dětem dobře rozumět, ale učitel, který mluví německy, pochytí slovíčka, která říkalo a dokáže si domyslet, co dané dítě říkalo.

10) Seznamovali jste německé děti s českými tradicemi, zvyky v řízené činnosti a naopak? Jaké činnosti jste s nimi dělali?

Svátky, které u nich neprobíhají stejně, se snažíme vysvětlit za pomoci ilustrace, knížek atd.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR 3 UČITEL

1) Co rodiče museli splnit, aby jejich dítě bylo přijato do této MŠ?

Rodiče museli mít základy češtiny, aby byli schopni komunikovat s učitelkou.

2) Když jste se poprvé střetla s rodičem, jaké informace jste od nich požadovala?

Dodržování příchodu a odchodu dítěte, náhradní oblečení, oblečení na ven....

3) Co se naopak rodiče chtějí dozvědět od vás?

Rodiče se zajímali z pohledu organizačního rázu, co děti potřebují, náhradní oblečení...

Rodiče se zajímali, jak se dítě začleňuje do kolektivu, zda se s dětmi baví. Rodiče chtěli, aby se dítě za pobytu v MŠ naučilo plynule mluvit česky. Někteří rodiče - cizinci odmítali, aby jejich dítě bylo seznámeno s českými zvyky a tradicemi. Rodiče preferovali své zvyky a tradice.

4) Jak probíhá komunikace mezi rodičem a vámi?

Čeští rodiče nedávali pozor, když se konala třídní schůzka. Maminky se mezi sebou neustále bavily. Učitelka to řešila tak, že přestala mluvit, ale rodiče si spolu povídali dál. Učitelka neměla odvahu jim říct, aby se přestali bavit a pak pokračovala dál v rozhovoru. Někteří rodiče - cizinci měli snahu komunikovat s učitelkou. Podle učitelky se jí s rodiči - cizinci jednalo lépe, než s českými rodiči. Rodiče - cizinci byli vděčnější za každou informaci o dítěti.

5) Jak probíhala adaptace dětí cizinců?

Rodiče připravili své dítě, na to, že nebude mezi svými příbuznými. Rodiče na dítě odmalička mluvili česky, aby byla jeho adaptace snazší. Dítě -cizinec nejdříve pozorovalo prostředí, drželo se stranou od dětí. Když dítě něco potřebovalo, šlo se zeptat učitelky, místo toho, aby šlo za jiným dítětem. Dítě si vzalo pod ochranu starší české dítě, a tak se mezi sebou navzájem bavili a hráli si spolu. Dítě po 3 měsících komunikovalo s celou třídou, snažilo se zapadnout. Dítě se snažilo přizpůsobit prostředí, ve kterém je. Dítě si sebou nosilo hračku a delší čas si s ní hrálo, děti si ze začátku ukazovali, jakou má hračku. Po několika týdnech si děti navzájem společně hrály. Učitelka se do hraní nezapojovala, chtěla, aby se děti spolu sžily.

Děti cizinci, kteří odmítali přijmout naše zvyky, se začleňovali do skupiny normálně, pokud se nejednalo o jejich odlišný způsob k tradicím. Děti si s dětmi - cizinci někdy nehrály, ale nebylo to tak časté. Některé děti - cizinci se snaží přizpůsobit našemu prostředí. Právě tyto děti se za dobu pobytu v MŠ naučily plynule mluvit česky.

6) Jak české děti reagovaly na německé děti a naopak?

Nejdříve se děti navzájem pozorovaly a odstupem času si na sebe zvykly. České děti se s dětmi moc nebavily a české děti si spíše hrály mezi sebou než s dětmi cizinci. Ale odstupem času si české děti na děti - cizince zvykly a přijaly je mezi sebe. České děti reagovaly na cizince nechápavě, proč se nechtějí dozvědět něco o našich zvycích.

7) Co jste dělala proto, aby se tyto děti lépe začlenily do kolektivu v této třídě?

Snažila jsem se dítě začlenit mezi ostatní děti, aby si s ním více hrály.

8) Jak probíhala komunikace mezi učitelkou a dítětem?

Učitelka neměla problém při komunikaci s dítětem. Když učitelka mluvila s dítětem, dítě mluvilo na učitelku jednoduchými frázemi, větami. Učitelka dítěti rozuměla a také učitelka mluvila na dítě jednoduchými větami, frázemi, užívala jednoduchá slova, aby ji dítě rozumělo.

9) Seznamovali jste děti cizinců s českými tradicemi, zvyky v řízené činnosti a naopak? Jaké činnosti jste s nimi dělali?

Toto učitelku nenapadlo, aby seznámila české děti s novou cizí kulturou. Dítě - cizinec se seznamovalo s českými tradicemi a zvyky. Některé děti – cizinci se odmítali seznámit s našimi zvyky a tradicemi. Učitelka tento problém řešila tak, že jim dala jinou činnost a ostatním dětem vysvětlila, že nepreferují tyto zvyky.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVR 4 UČITEL

1) Co rodiče museli splnit, aby jejich dítě bylo přijato do této MŠ?

Rodiče nemuseli splnit nic, měli stejné podmínky jako rodiče s českou národností.

2) Když jste se poprvé střetla s rodičem, jaké informace jste od nich požadovala?

Dodržování příchodu a odchodu dítěte, náhradní oblečení, oblečení na ven atd.

3) Co se naopak rodiče chtějí dozvědět od vás?

Jak se dítě začleňuje do kolektivu, jestli s ním není nějaký problém.

4) Jak probíhá komunikace mezi rodičem a vámi?

Učitelka měla problém při komunikaci s rodičem cizincem. Rodiče učitelku nebrali jako autoritu, povyšovali se nad ní. Rodič požadoval od učitelky, aby ho naučila některé sebeobslužné činnosti, které sami nezvládli dítě naučit. Někteří rodiče nebyli přístupní k radám, které jim učitelka dávala. Většina rodičů byla vstřícná, rodiče přijímali rady od učitelky. S ostatními rodiči měla dobrou spolupráci. Učitelka řekla, že němečtí rodiče se zajímali o své dítě více než čeští rodiče

5) Jak probíhalo začlenění dětí v 5 letech než dítěti, kterému jsou 3 roky?

Toto je velmi individuální.

6) Jak probíhala adaptace dětí cizinců?

V prvních dnech se děti začleňovaly dobře, nebrečely. 14 dní nejprve pozorovali nové okolí, a pak se postupem času zapojovali do kolektivu. Děti si ze začátku hrály spíše spolu. Děti – cizinci, kteří pobývali ve třídě s českými dětmi, se postupem času naučili mluvit česky. Během půl roku byli schopni se naučit česky. Děti byly schopné přetlumočit rodičům nějaké informace, které se museli rodiče dozvědět od učitelky. Protože učitelka si nemohla vzpomenout na konkrétní slovíčka.

7) Jak české děti reagovaly na děti - cizince a naopak?

České děti reagovaly na tyto děti dobře, protože to byla třída, kde děti věděly, že nebudou jen mezi českými dětmi. České děti neměly problém si hrát s těmito dětmi. Starší děti si braly pod ochranu mladší děti - cizince, ukazovaly jim, kde jsou určité hračky atd.

8) Co jste dělala proto, aby se tyto děti lépe začlenily do kolektivu v této třídě?

Děti měly společné hry, organizaci ve třídě, učili se německá slovíčka tak i česká slovíčka.

9) Jak probíhala komunikace mezi učitelkou a dítětem?

Komunikace mezi dítětem byla v pořádku, učitelka uměla rodný jazyk dítěte – cizince, a tak neměla problém komunikovat s dítětem cizincem.

10) Seznamovali jste německé děti s českými tradicemi, zvyky v řízené činnosti a naopak? Jaké činnosti jste s nimi dělali?

Děti se učily přirozeně zvyky a tradice za pomoci knížek, obrázků a naopak. České děti byly seznámené i s německými tradicemi.

PŘÍLOHA P V: POZOROVÁNÍ

Když česká učitelka domluví, lektor překládá dětem – cizincům stejné informace. Po sdělení těchto informací řekne lektor dítěti – cizinci, aby spočítalo česky všechny chlapce. Tento samý úkol provedlo české dítě, ale spočítalo německy všechny dívky. Když děti spočítaly německy i česky ostatní děti, řekli si básničku O sluníčku. Po básničce následovala hra, kterou učitelka vysvětlila dětem česky a to samé učitelka (lektor) přeložila dětem – cizincům do rodného jazyka. Hra měla název Hádanka.

Úkolem této hry bylo u dětí rozvíjet slovní zásobu. Popis hry: Všechny děti sedí v kruhu a jedno dítě rozpočítává za pomoci básničky: „*V naší třídě byla vrána, na okénku seděla, řekněte mi milé děti, co tam všechno viděla?*“. Na koho padne slovo, ten pojmenuje některý předmět ve třídě. Pak všechny děti říkají: „*Ano, ano, je to tak, můžeš se tam podívat*“. Poprvé říkala rozpočítadlo učitelka a při tom ukazovala na děti v kruhu, zastavila se u české dívky. Učitelka řekla holčičce slovo klavír a dívka odpověděla, že ve třídě je klavír a následovala básnička. Učitelka si s dívkou vyměnila místa a dívka šla doprostřed kruhu. Dívka následně prováděla stejným způsobem činnost, co učitelka a ukázala na dítě – cizince. Dívka řekla, že ve třídě je panenka. Lektor se zeptal dětí – cizinců, jaké slovo dívka řekla. Děti lektorovi správně odpověděly. Dívka si vyměnila místo s dítětem – cizincem a dítě šlo doprostřed kruhu. Lektor společně s dítětem říkal německy rozpočítadlo. Po té lektor řekl dítěti jeho jazykem, ať řekne věc, která se nachází ve třídě. Dítě řeklo německy dům a učitelka se zeptala českých dětí, co řekl za slovo. Děti učitelce správně odpověděly, jaké slovo řekl. Tato hra pokračovala, až se vystřídaly všechny děti.

Další aktivita byla německá hra, která se nazývala „*Binge, bange poster*“. Úkolem této hry bylo najít kuličku v ruce. Učitelka si dala ruce za záda, aby děti neviděly, do jaké ruky si dala kuličku. Učitelka měla ruce v pěsti, kterými navzájem ťukala o sebe a střídala ruce na horu a dolů. Při tom společně se všemi dětmi říkala německy říkadlo. (Toto říkadlo znaly všechny české děti). Učitelka se zeptala dětí, v jaké ruce je kulička, tuto informaci přeložil lektor dětem – cizincům. Děti, které si myslely, že je kulička nahoře, tak si stouply, ti co si myslely, že je kulička dole, tak seděly. Po této hře následovaly písničky, které učitelka doprovázela na kytaru. Střídaly se české tak i německé písničky. Když se zpívaly české písničky, děti – cizinců nezpívaly. A naopak, když se hrály německé písničky, zpívali s dětmi – cizinci pouze české děti v předškolním věku. Na závěr se zahrála česká písnička O ježkovi, kterou zpívaly všechny děti.

Další aktivity pro české děti i děti – cizince mohou být následující. Učitelky si vytvořily pro děti slalom. Vytvořily dvě družstva – děti byly pomíchané. Instrukce každého úkolu, řekla učitelka dětem česky a následně lektor tu samou informaci přeložil dětem – cizincům.

Prvním úkolem dětí bylo trefit se míčem do kruhu (který učitelky držely) v určité vzdálenosti. Druhý úkol pro družstva byl ten, že každé dítě mělo kutálet míč mezi molitanovými deskami a dostat se zpět s míčem ke svému družstvu. Při této pohybové činnosti se děti navzájem povzbuzovaly, nedělaly rozdíly, zda je dítě české či cizinec.

Dalším úkolem učitelek je, aby se děti seznámily s tradicemi a zvyky u nás, tak i v konkrétním státě dětí – cizinců. Tradice Mikuláš a svátek Vánoc probíhá v Německu stejně jak v České republice, výjimkou je svátek Velikonoc. Velikonoce probíhají v Německu tak, že se vajíčka schovávají po zahradě a děti mají za úkol vajíčka najít. Učitelky seznámily české děti, jak probíhá tento svátek u dětí - cizinců tím způsobem, že na školní zahradě schovaly čokoládová vajíčka a děti měly za úkol vajíčka najít. Naopak dětem – cizincům bylo vysvětleno to, jak probíhá tento svátek u nás. Učitelky vyrobily pomlázku, kterou dali chlapci. Dětem – cizincům chlapci ukázali, že když vyšlehnou holku tak od ní dostanou vajíčko. Učitelky řekly: „ Bylo vidět, že se tento náš zvyk německým dětem líbí“.